

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Ekonomická fakulta
Katedra regionálního managementu a práva

Bakalářská práce

Změny v oddlužení podnikajících fyzických osob po novele insolvenčního zákona

Vypracoval: Tomáš Vondřejc
Vedoucí práce: JUDr. Rudolf Hrubý
České Budějovice 2021

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Tomáš VONDŘEJC
Osobní číslo: E18079
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku
Téma práce: Změny v oddlužení podnikajících fyzických osob po novele insolvenčního zákona
Zadávací katedra: Katedra regionálního managementu a práva

Zásady pro vypracování

Cíl:

S účinností od 1. 6. 2019 byla přijata novela insolvenčního zákona, jež významným způsobem změnila úpravu oddlužení, a to nejen ve vztahu k vlastnímu průběhu celého procesu, ale rovněž pokud jde o samotný přístup dlužníků k tomuto způsobu řešení oddlužení. Úkolem studenta bude popsat změny, které novela č. 31/2019 Sb. do oddlužení vnesla a zhodnotit je v kontextu minulého i do budoucna a její dopad na ekonomiku, účetnictví a daně podnikatele.

Metodický postup:

Využita bude analytická metoda, tj. studium literatury, právních předpisů, judikatury a výstupů z Insolvenčního rejstříku. V praktické části se student zaměří na řešení oddlužení po novele č. 31/2019 Sb., srovnání s řešením oddlužení před novelou zákona.

Rámcová osnova:

1. Úvod.
2. Literární rešerše.
3. Cíl práce, metodika, hypotézy.
4. Historický exkurz, jak vypadalo oddlužení před novelou insolvenčního zákona.
5. Vlastní práce – porovnání a vyhodnocení změn v oddlužení od 1. 6. 2019.
6. Praktická část – analýza postupů v insolvenčním řízení v oddlužení, vyhodnocení vývoje zájmu o oddlužení v souvislosti s novelou č. 31/2019 Sb.
7. Závěr.
8. Seznam použitých zdrojů.
9. Seznam příloh.

Rozsah pracovní zprávy: 40 – 50 stran

Rozsah grafických prací: dle potřeby

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam doporučené literatury:

1. Broulík, J., Bartošek, J. (2015). Ekonomický přístup k právu. Praha: C. H. Beck.
2. Kozák, J., Brož, J., Dadam, A. (2019). Insolvenční zákon: komentář. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer.
3. Maršíková J., & kol. (2014). Insolvenční zákon s poznámkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges.

4. Richter, T. (2017). Insolvenční právo. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer.
5. Smrčka, L., Plaček, J., Schönfeld, J., Louda, L. (2016). Insolvenční řízení (očekávání, realita a budoucnost insolvenčního zákona). Praha: Professional Publishing.
6. Strnad, Z., Desatero oddlužovací novely. Komorní listy 01/2019. Praha: Exekutorská komora ČR, 2019, s. 23. MK ČR E 19153.
7. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 64/2017 Sb. zákon, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
9. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 7/2005 Z. z. Zákon o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Z důvodu sloučení Katedry práva s Katedrou regionálního managementu přechází práce pod Katedru regionálního managementu a práva.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Rudolf Hrubý**
Katedra regionálního managementu a práva

Datum zadání bakalářské práce: **3. února 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **16. dubna 2021**

doc. Dr. Ing. Dagmar Škodová Parmová
děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (1)
370 05 České Budějovice

doc. PhDr. Miroslav Lapka, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 3. února 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci na téma „Změny v oddlužení podnikajících fyzických osob po novele insolvenčního zákona“ jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Tomáš Vondřejc

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucímu své bakalářské práce JUDr. Rudolfovi Hrubému za odborné vedení, pomoc a rady při zpracování této práce.

Obsah

1	ÚVOD	3
2	PŘEHLED ZVOLENÉ PROBLEMATIKY	5
2.1	HISTORICKÝ VÝVOJ	5
2.2	CHARAKTERISTIKA INSOLVENČNÍHO PRÁVA	8
2.2.1	<i>Zásady insolvenčního řízení</i>	9
2.3	SUBJEKTY INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ	11
2.3.1	<i>Insolvenční soud</i>	11
2.3.2	<i>Insolvenční správce</i>	12
2.3.3	<i>Státní zastupitelství</i>	13
2.3.4	<i>Likvidátor dlužníka</i>	13
2.4	FORMY ÚPADKU	14
2.4.1	<i>Platební neschopnost</i>	14
2.4.2	<i>Předlužení</i>	14
2.4.3	<i>Hrozící úpadek</i>	15
2.5	ŘEŠENÍ ÚPADKU	15
2.5.1	<i>Konkurs</i>	16
2.5.2	<i>Reorganizace</i>	16
2.5.3	<i>Oddlužení</i>	17
2.6	JINÉ MOŽNOSTI ŘEŠENÍ DLUHOVÉ SITUACE	20
2.7	INSOLVENČNÍ ŘÍZENÍ V ČESKÉ REPUBLICE	21
3	ZMĚNY V ODDLUŽENÍ PO NOVELE INSOLVENČNÍHO ZÁKONA	22
3.1	30% VSTUPNÍ BARIÉRA V ODDLUŽENÍ	23
3.1.1	<i>Bariéry právní</i>	23
3.1.2	<i>Politická bariéra</i>	24
3.1.3	<i>Bariéra kvantitativní</i>	24
3.2	OSOBY ZVLÁŠT ZRANITELNÉ	24
3.3	NÁVRH NA POVOLENÍ ODDLUŽENÍ	25
3.4	ODDLUŽENÍ PODNIKATELE	25

3.4.1	<i>Daňové aspekty oddlužení podnikajících fyzických osob</i>	27
3.4.2	<i>Účetní aspekty oddlužení podnikajících fyzických osob</i>	28
4	LEX COVID	30
4.1	OMEZENÍ POVINNOSTI PODNIKATELŮ PODÁVAT DLUŽNICKÉ INSOLVENČNÍ NÁVRHY	30
4.2	OMEZENÍ VĚŘITELSKÝCH INSOLVENČNÍCH NÁVRHŮ	31
4.3	ZAVEDENÍ MIMOŘÁDNÉHO MORATORIA	31
4.4	SNÍŽENÍ HRANICE PRO OSVOBOZENÍ DLUŽNÍKA OD SPLÁCENÍ ZBÝVAJÍCÍ ČÁSTI DLUHŮ	32
4.5	MOŽNOST ODDLUŽENÍ PRO VŠECHNY FYZICKÉ OSOBY	32
4.6	PŘERUŠENÍ PLNĚNÍ REORGANIZAČNÍHO PLÁNU	32
5	METODIKA	33
6	PRAKTICKÁ ČÁST	35
6.1	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	35
6.1.1	<i>Otázka č. 1</i>	35
6.1.2	<i>Otázka č. 2</i>	35
6.1.3	<i>Otázka č. 3</i>	36
6.1.4	<i>Otázka č. 4</i>	37
6.1.5	<i>Otázka č. 5</i>	38
6.1.6	<i>Otázka č. 6</i>	39
6.1.7	<i>Otázka č. 7</i>	40
6.1.8	<i>Otázka č. 8</i>	40
6.2	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ S OHLEDEM NA STANOVENÉ HYPOTÉZY	41
6.3	VYHODNOCENÍ ROZHOVORŮ S OHLEDEM NA STANOVENÉ HYPOTÉZY.....	45
7	ZÁVĚR	48
	SUMMARY AND KEYWORDS	50
	SEZNAM LITERATURY	51
	SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK	54
	SEZNAM PŘÍLOH	55
	SEZNAM ZKRATEK	56

1 Úvod

Bezesporu nejvyžívanější formou řešení dluhové situace je v dnešní době insolvenční řízení. Mezi osoby, jež se svým jednáním dostaly do tíživé finanční situace, které využívají insolvenční řízení se mimo jednotlivců a rodin řadí i podnikatelé a společnosti. I přesto, že v určité podobě vznikla zvláštní úprava, která připomínala konkursní řízení již v roce 1627, není tento právní obor zcela probádaný a v posledních několika letech dochází k neustálé snaze o vylepšení a zjednodušení insolvenčního práva.

K největší a zatím poslední změně došlo 1. 6. 2019, kdy vešla v účinnost tzv. „oddlužovací“ novela (zákon č. 31/2019 Sb.). Touto novelou se mění původní novela i exekuční řád, zákon o soudech a soudcích, zákon o insolvenčních správcích a zákon č. 296/2017 Sb. Podstatná část novely č. 31/2019 Sb. mění pravidla týkající se oddlužení. Dotýká se rovněž například změn v osobě věřitelů, o nichž již soud nebude muset po uplynutí 3 pracovních dnů vůbec rozhodovat, ani vyhotovovat příslušná rozhodnutí, neboť se jednalo o agendu kvantitativně velmi náročnou, jež odčerpávala insolvenčním soudům významné personální kapacity.

Novela, jako předpoklad vstupu do oddlužení, odpouští od 30% podmínky uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů, avšak vstupují zde do role vyvrátitelné právní domněnky, tzn. že uspokojí-li dlužník pohledávky svých nezajištěných věřitelů alespoň z 30 % bude oddlužení splněno. Zároveň zde máme základní pravidlo, že oddlužení splní každý dlužník, kterému po dobu 5 let od schválení oddlužení nebude oddlužení zrušeno a který neporušil svou povinnost vynaložit veškeré úsilí, které po něm bylo možno spravedlivě požadovat k plnému uspokojení pohledávek svých věřitelů. (§ 412a odst. 1 písm. c) InsZ).

Na základě toho nám vzniká otázka, zdali se zvýší počet návrhů na povolení oddlužení díky benevolentnějším podmínkám vstupu do oddlužení. Jestli je díky novele snazší oddlužení pro podnikající fyzické osoby (OSVČ).

Jak ovlivnila epidemie covid-19 vše týkající se insolvenčního řízení? Snížil se celkový počet návrhů na povolení oddlužení? Zvýšil se počet žádostí o přerušeni či prodloužení oddlužení? Došlo po snížení vládních restrikcí a regulací k hromadnému nárůstu podávání insolvenčních návrhů spojených s návrhem na povolení oddlužení?

Cílem této bakalářské práce je pokusit se zodpovědět výše uvedené otázky. Vymezit rozdíly mezi novelu č. 31/2019 Sb. s předchozí právní úpravou insolvenčního zákona. A v praktické části bakalářské práce rozebrat názory soudců z Krajského soudu v Českých Budějovicích a insolvenčních správců.

2 Přehled zvolené problematiky

2.1 Historický vývoj

Římské právo upravovalo oblast, kterou dnes známe pod pojmem exekuční řízení. Avšak římské právo znalo shromáždění zainteresovaných věřitelů. Exekuce byla prováděna ve prospěch shromáždění, jež si poté nabyté prostředky dělilo podle výše svých nároků. Byla zde většinou dodržována zásada přednostního zpeněžení movitého majetku a až později majetku nemovitého. Dalo by se tedy říct, že bylo postupováno podle zásady přiměřenosti majetku použitého k uhrazení dluhu. (Smrčka, 2016)

Zásada *cessio bonorum*, jež byla též upřednostňována, znamená, že dlužník dobrovolně spolupracuje a předá svůj majetek věřitelům, za účelem uhrazení svého dluhu a má *beneficium competentiae*, tzn. právo na zachování určité části majetku – životní minimum. (Smrčka, 2016)

Období od raného středověku až do renesance úpravy úpadku v případě mnohosti věřitelů nezná. Objevují se zásady konkursního práva v rozmezí 14. a 16. století v Itálii a Španělsku, kde docházelo k velkému rozvoji obchodu. O nějakou dobu později také v Německu, v podobě saského arestačního procesu, tzv. *arrestum Saxonicum*. Zde se též objevují známky rozlišení zajištění pohledávek. Typově se začala struktura věřitelů podobat té, kterou známe dnes z podnikatelské sféry. Nad jedním či dvěma významnými věřiteli převládalo větší množství věřitelů méně významných s mnohdy nezajištěnými dluhy. (Smrčka, 2016)

V Obnoveném zřízení zemském roku 1627 vznikla zvláštní úprava, jež vzdáleně připomíná konkursní řízení, tak jak ho známe dnes. Po několika letech byly vydány dodatky k této úpravě, tzv. Novelty a deklaratoria. V dodatcích jsou zaváděny souhrnné konkursní řízení. Tato řízení neplatila pro všechny, pouze pro šlechtu, ale měšťanstvo nikoliv. (Zoulík, 2009)

Za první komplexní úpravu na našem území by se dal považovat Josefínský konkurzní řád, jež vešel v platnost roku 1781. Tento řád vytvořil jednotné konkursní právo. V roce 1868 byl přijat zákon č. 1/1869 ř. z., konkursní řád. Tento řád byl v roce 1914 nahrazen císařským nařízením č. 337/1914 ř. z., jež platilo na území Československa do roku 1931. Tento předpis z roku 1914 pečlivě rozlišoval konkurs a nepatrný konkurs. U nepatrného konkursu bylo tlačeno na nízké náklady a vysokou rychlost vyřízení. Tímto tipem konkursu byl řešen majetek dlužníka, jehož výše nepřekračovala 5 000 korun, což podle poměru 1 zlatý = 2 koruny bylo 2 500 zlatých. Vezmeme-li v úvahu, že průměrný plat úředníka na začátku 20. století činil přibližně 30 zlatých (60 korun) a dnes obvyklý plat úředníka činí 24 000 Kč, dostáváme 400násobek příjmu úředníka na začátku 20. století. Použijeme-li tedy tento poměr i pro hranici nepatrného konkursu, tak původních 5 000 korun by činilo dnes 2 miliony Kč. Zajímavou shodou náhod je pak, že v insolvenčním zákoně § 314 odst. 1, písm. b) je stanovena hranice na 2 000 000 Kč. Rozhodnutí, zdali se bude úpadek dlužníka řešit nepatrným konkursem, bylo ponecháno soudu. (Smrček, 2016)

V roce 1931 bylo přistoupeno k formulování zákona č. 64/1931 Sb. zákonů a nařízení, konkursní, vyrovnávací a odpůrcí řád. Zde byla značná inspirace císařským nařízením. Byla posílena ochrana věřitelů v konkursním řízení, což byla reakce vyvolaná na rostoucí trend porušování dobrých mravů ze stran dlužníků. Tato úprava byla zrušena v roce 1950 zákonem č. 142/1950 Sbírky zákonů a nařízení, o řízení ve věcech občansko-právních, tzv. občanský soudní řád. Zde existoval institut „exekuční likvidace“, jež se ve své podstatě zabýval konkursní problematikou. Formálně se jednalo o prodej veškerého dlužníkovy majetku s cílem uhradit jeho závazky. Docházelo však k likvidaci soukromého sektoru a pojem konkurs byl zachován pouze pro případy řešení zahraničních vztahů a udržení reciprocity s jinými právními systémy. (Smrček, 2016)

Po pádu komunismu, konkrétně v roce 1991, byl přijat zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, tzv. konkursní zákon. Tento zákon byl schválen ještě za existence České a Slovenské Federativní republiky. Zákon měl fungovat jako mechanismus řešení rozsáhlých platebních potíží, jež po pádu komunismu nastaly. Celá ekonomika byla však prorostlá problémem platební neschopnosti, jež byla vyvolána převážně nízkou efektivitou podniků. (Smrček, 2016)

Tento zákon byl v roce 2008 nahrazen známým zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Tento zákon byl přijat v první polovině roku 2006, avšak legisvakační lhůta¹ byla původně stanovena na dobu delší než jeden rok, ta byla prodloužena a účinnost tohoto zákona je od 1. 1. 2008. (Smrček, 2016)

Novela insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb. měla zpřístupnit oddlužení širšímu okruhu lidí a nabídnout tak řešení problému vysokého počtu osob v mnohanásobné exekuci. Je zavedena i možnost tzv. nulového uspokojení nezajištěných věřitelů. Další novinkou je, že dlužník nemusí prokazovat schopnost uhrazení 30 % dluhů, ale musí doložit, že v průběhu oddlužení bude schopen věřitelům uhradit nejméně stejnou částku, kterou má získat insolvenční správce na své odměně. (podnikatel.cz, 2019)

V důsledku pandemie covid-19 nabyl účinnosti nový zákon nazývaný jako Lex Covid, zákon č. 191/2020 Sb., o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru. Změny týkající se insolvenčního zákona jsou vytyčeny v části druhé této novely. Převážně se zde jedná o omezení povinnosti podnikatelů podávat dlužnické insolvenční návrhy, zavedení mimořádného moratoria, omezení věřitelských insolvenčních návrhů, možnost oddlužení pro všechny fyzické osoby, snížení hranice pro osvobození dlužníka od splácení zbývající části dluhů, přerušování plnění reorganizačního plánu a v neposlední řadě i stavění lhůt pro vznesení námitek relativní neúčinnosti právního jednání. (Právo 21, 2020)

¹ Legisvakační lhůta je období mezi okamžikem platnosti zákona a okamžikem jeho účinnosti. Zákon je považován za platný po jeho zveřejnění ve Sbírce zákonů. Pokud není stanoveno jinak, zákon nabývá účinnosti 15 den po jeho zveřejnění ve Sbírce zákonů. Avšak účinnost může být samotným ustanovením odsunuta. Obvykle platí, že čím je legislativa důležitá a rozsáhlá, tím delší je legisvakační lhůta stanovena.

2.2 Charakteristika insolvenčního práva

Insolvenční právo je v českém právním řádu řazeno do civilního práva procesního. Cílem insolvenčního práva a insolvenčního řízení je uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů.

V insolvenčním právu je zahrnuta samostatná problematika insolvenčního řízení a právní úprava otázek s ním souvisejících, tzn. v oblasti soukromého práva hmotného, zvláště odvětví práva veřejného i práva trestního. Kromě již zmíněných právních odvětví stojí za zmínku i oblast obligací v soukromém právu, zde může jít o problematiku právního jednání dlužníka, věřitelů i dalších osob, započtení pohledávek či jejich částečném zániku v rámci osvobození při sanačních způsobech řešení úpadku.

Předpis upravující insolvenční právo je zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (dále jen „insolvenční zákon“), novelizované znění zákon č. 64/2017 Sb., a od 1. 6. 2019 i novela č. 31/2019 Sb. (dále jen „novela insolvenčního zákona“).

Jedním z nejdůležitějších pojmů v oblasti insolvenčního práva je bezesporu úpadek. Insolvenčním zákonem je úpadek definován jako situace, kdy má dlužník více věřitelů, peněžité závazky delší než 30 dnů po splatnosti a zároveň je není schopen splácet. (§ 3 insolvenčního zákona)

Mezi další základní pojmy, jež jsou vysvětleny v ustanovení § 2 InsZ, patří:

- insolvenční řízení – soudní řízení, jehož předmětem je dlužníkův úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení,
- insolvenční soud – soud, před nímž probíhá insolvenční řízení, jakož i soud, který rozhoduje o opravném prostředku v insolvenčním řízení,
- insolvenční návrh – návrh na zahájení insolvenčního řízení podaný u insolvenčního soudu,
- incidenční spor – spory vyvolané insolvenčním řízením, o kterých tak stanoví tento zákon, projednávané v rámci insolvenčního řízení,
- majetková podstata – majetek určený k uspokojení dlužníkových věřitelů,
- zajištěný věřitel – věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem spadajícím do majetkové podstaty dlužníka; pohledávka může být zajištěna zadržovacím právem, zástavním právem, zajišťovacím převodem práva, omezením převodu nemovitosti, postoupením pohledávky k zajištění,

- nezajištěný věřitel – věřitel, jehož pohledávka není zajištěna žádnou formou zástavy; nejčastěji se v oddlužení pohledávka uspokojuje plněním splátkového kalendáře,
- přihláška pohledávky – procesní úkon, kterým věřitel uplatňuje svou pohledávku vůči věřiteli
- insolvenční rejstřík – informační systém veřejné správy a je spravován Ministerstvem spravedlnosti. („Slovníček insolvenčních pojmů“, 2019)

2.2.1 Zásady insolvenčního řízení

V ustanovení § 5 insolvenčního zákona jsou formulovány základní zásady insolvenčního řízení. Tyto zásady by měly sloužit jako nezastupitelné interpretační vodítko pro posuzování otázek, zda procesní úkon provedený v průběhu insolvenčního řízení například neodporuje samotnému cíli insolvenčního řízení

Insolvenční zákon hovoří o 4 zásadách, na kterém insolvenční řízení spočívá:

- insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů,
- věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti,
- nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce,
- věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon. (§ 5 InsZ)

První zásada odkazuje na původní požadavky obsažené v celkové koncepci zákona o úpadku a způsobech jeho řešení, tj. na rychlé, hospodárné. Současně by mělo dojít k co nejvyššímu uspokojení dlužnickových věřitelů. Je velice pravděpodobné, že chtěl zákonodárce poradím těchto priorit vyzdvihnout důležitost toho, aby na prvním místě byla rychlost insolvenčního řízení, na druhém místě hospodárnost, doprovázená co nejvyšším možným uspokojením dlužnickových věřitelů. To by tedy znamenalo, že by nemělo docházet k žádným nezbytným průtahům, řízení by mělo proběhnout co nejrychleji a nejlevněji, bez vzniku zbytečných nákladů. Zásada nám usměřňuje nejen samotné účastníky řízení, ale taktéž i procesní úkony soudu. Je nezbytná spolupráce a součinnost obou stran. (§ 5 odst. 2 Insolvenční zákon: komentář)

Druhá zásada přikazuje rovné podmínky pro všechny věřitele, tzn. shodná práva věřitelů s nestejným postavením. Avšak v praxi dochází k určitým výjimkám, neboť určitým skupinám věřitelů je ex lege (ze zákona) poskytováno zvýhodněné postavení neboli pořadí, jež je opodstatněno specifickými parametry jejich pohledávek, okolnostmi jejich vzniku či způsobu jejich zajištění. Zásada je nejvíce využívána v konkursu, který je postaven na principech poměrného uspokojení věřitelů z dlužnickova majetku. (§ 5 odst. 3 Insolvenční zákon: komentář)

Třetí ze stanových zásad, je zásada, jež zakazuje omezit v insolvenčním řízení práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení. V této situaci by se dobrou vírou rozuměla nezaviněná nevědomost o eventuálních právních nedostatcích určitého právního stavu, dále by se mělo vycházet z presumpce poctivosti dotčené osoby. V ustanovení § 7 občanského zákoníku, který je účinný od 1. 1. 2014, je uvedeno: „*Má se za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře.*“ Pokud však někdo usiluje o vyvrácení domněnky subjektivní dobré víry, musí nést důkazní břemeno o opaku, tzn. musí prokázat, že vědomě jednal protiprávně. (§ 5 odst. 4 Insolvenční zákon: komentář)

Hlavním smyslem čtvrté zásady je zabránit v narušení základních principů insolvenčního řízení, které by v konečném důsledku mohlo vést k poškození věřitelů dlužníka a též dlužníka samotného. (§ 5 odst. 5 Insolvenční zákon: komentář)

Další důležitá zásada, jež je prostoupena celým insolvenčním řízením, je rovná informovanost všech subjektů. Každý účastník insolvenčního řízení má rovný přístup k informacím o úkonech insolvenčního soudu a věřitelského orgánu. Je nezbytné poskytnout potřebnou součinnost k získání těchto informací. (§ 5 odst. 6 Insolvenční zákon: komentář)

2.3 Subjekty insolvenčního řízení

Taxativní výčet subjektů insolvenčního řízení podle zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení Hlava II, Díl 1 § 9 je následující:

- a) insolvenční soud
- b) dlužník
- c) věřitelé, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku
- d) insolvenční správce, popřípadě další správce
- e) státní zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení nebo do incidenčního sporu
- f) likvidátor dlužníka

2.3.1 Insolvenční soud

V insolvenčním řízení insolvenční soud:

- vydává rozhodnutí, jejichž vydání zákon ukládá nebo předpokládá,
- průběžně vykonává dohled nad postupem a činností ostatních procesních subjektů a rozhoduje o záležitostech s tím souvisejících (dále jen „dohledací činnost“) (§ 10 InsZ)

Insolvenční soud při výkonu dohledací činnosti rozhoduje o záležitostech, jež se týkají průběhu řízení, činí opatření, která jsou potřebná k zajištění jeho účelu. Dále ukládá povinnosti týkající se činnosti jednotlivých subjektů insolvenčního řízení. (§ 11 odst. 1 InsZ)

Od insolvenčního správce jsou insolvenčním soudem vyžadovány zprávy a vysvětlení o postupu správce. Insolvenční soud je oprávněn nahlížet do jeho účtů a vykonávat potřebná šetření. Je oprávněn dávat insolvenčnímu správci pokyny a uložit mu, aby si vyžádal k určitým otázkám stanovisko věřitelského výboru. (§ 11 odst. 2 InsZ)

V insolvenčním řízení a zároveň v incidenčních sporech jedná a rozhoduje v prvním stupni samosoudce (jediný soudce). Zákon upravující vyšší soudní úředníky a vyšší úředníky státního zastupitelství stanoví, kdy je v insolvenčním řízení oprávněn jednat a rozhodovat vyšší soudní úředník. (§ 12 odst. 1, 2 InsZ)

2.3.2 Insolvenční správce

Ministerstvo spravedlnosti vede seznam insolvenčních správců, ze kterého se ustanovuje insolvenční správce. Zvláštní právní předpis upravuje náležitosti seznamu insolvenčních správců, členění seznamu, zapisované údaje včetně podmínek zápisu a vznik práva vykonávat činnost insolvenčního správce.

Dle § 2 zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, se insolvenčním správcem může stát fyzická osoba, která je oprávněna vykonávat tuto činnost. Rovněž se insolvenčním správcem může stát veřejná obchodní společnost nebo zahraniční obchodní společnost nebo zahraniční sdružení, které poskytuje stejné záruky ručení společníků jako veřejná obchodní společnost.

Přijetím zákona o insolvenčních správcích způsobilo pokles celkového počtu insolvenčních správců. Tímto zákonem došlo ke zpřísnění požadavků, které je nutné k výkonu funkce splnit, oproti dřívějšímu konkurznímu zákonu.

Fyzická osoba, která žádá o povolení k výkonu funkce insolvenčního správce, musí dle § 6 odst. 1 zákona o insolvenčních správcích:

- mít plnou způsobilost k právním úkonům,
- získat na vysoké škole v členském státě nebo jí musí být členským státem uznáno vysokoškolské vzdělání magisterského studijního programu,
- mít vykonánu zkoušku insolvenčního správce – jedná se o jedno z nejzákladnějších předpokladů,
- bezúhonnost – ve třech rovinách: trestní, insolvenční a správní,
- vykonávat po dobu alespoň 3 let odbornou praxi v oblasti související s výkonem funkce insolvenčního správce, zejména v oblasti práva, auditu nebo řízení podniku, ekonomie, účetnictví, daňového poradenství,
- uzavřenu na svůj náklad smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu,

kteřá by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem funkce insolvenčního správce podle zákona upravujícího úpadek a způsoby jeho řešení nebo s činností zaměstnanců insolvenčního správce při výkonu funkce pro celou dobu trvání této funkce – minimální limit je upraven ve vyhlášce č. 314/2007 Sb., kdy tento limit pojistného plnění z pojištění se u fyzické osoby stanoví částkou jeden milion korun. (§ 6 odst. 1 ZoIS)

Dalšími uváděnými podmínkami jsou platnost osvědčení o vykonání zkoušky a správní poplatek:

- platnost osvědčení o vykonání zkoušky – ke dni podání návrhu na povolení k výkonu funkce nesmí uběhnout více než 6 měsíců od složení zkoušky, je ověřován Ministerstvem spravedlnosti (dále též „ministerstvo“) z osobního spisu navrhovatele,
- správní poplatek stanovený částkou 5 000 Kč. (§ 6 odst. 1 ZoIS)

V případě právnické osoby musí splňovat zákonné předpoklady ohlášený společník, který učiní prohlášení, že bude funkci insolvenčního správce vykonávat pouze v rámci dané právnické osoby. (§ 6 odst. 1 ZoIS)

2.3.3 Státní zastupitelství

Je-li proti rozhodnutí insolvenčního soudu přípustný opravný prostředek, může jej podat i státní zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení, do incidenčního sporu nebo do moratoria. (§ 69 InsZ)

2.3.4 Likvidátor dlužníka

Likvidátor dlužníka vykonává v insolvenčním řízení svou působnost v rozsahu, v jakém nepřešla na insolvenčního správce; do jeho působnosti patří i součinnost s insolvenčním správcem uložená zákonem dlužníkovi. (§ 70 odst. 1 InsZ)

Působnost vykonává likvidátor dlužníka od podání insolvenčního návrhu, a jde-li o insolvenční návrh věřitele, od rozhodnutí o úpadku. (§ 70 odst. 2 InsZ)

V souvislosti se svou činností v insolvenčním řízení má likvidátor dlužníka právo na náhradu nutných výdajů a na přiměřenou odměnu, jejíž výši určí insolvenční soud na návrh insolvenčního správce v souladu se zvláštním právním předpisem. (§ 70 odst. 3 InsZ)

2.4 Formy úpadku

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení rozeznává pouze dvě formy úpadku, a to je platební neschopnost a předlužení.

2.4.1 Platební neschopnost

Podle § 3 insolvenčního zákona je dlužník v úpadku – není platebně schopný, jestliže má:

- a) více věřitelů
- b) peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a
- c) tyto závazky není schopen plnit (§ 3 odst. 1 InsZ)

V insolvenčním zákoně, konkrétně v § 3 odst. 2 nalezneme přesné okolnosti, kdy je dlužník neschopen plnit své závazky:

- dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo
- je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo
- není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo
- nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou mu uložil insolvenční soud. (§ 3 odst. 2 InsZ)

2.4.2 Předlužení

Dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem, je v úpadku i tehdy, je-li předlužen. O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. (§ 3 odst. 4 InsZ)

Při stanovení hodnoty dlužníkovy majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat. (§ 3 odst. 4 InsZ)

2.4.3 Hrozící úpadek

O hrozící úpadek jde tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků. (§ 3 odst. 5 InsZ)

2.5 Řešení úpadku

Insolvenční zákon nám upravuje 4 způsoby řešení úpadku nebo hrozícího úpadku:

- a) konkurs
- b) reorganizace
- c) oddlužení
- d) zvláštní způsoby řešení úpadku, které tento zákon stanoví pro určité subjekty nebo pro určité druhy případů (§ 4 odst. 1 InsZ)

Jedná-li se o konkurs nebo o některý ze zvláštních způsobů řešení úpadku se rozumí rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek dlužníka (dále jen „Rozhodnutí o prohlášení konkursu“).

Dojde-li k řešení úpadku dlužníka reorganizací, je za rozhodnutí o způsobu řešení úpadku považováno rozhodnutí o povolení reorganizace. Bude-li úpadek dlužníka řešen oddlužením, považuje se pro tyto účely za rozhodnutí o způsobu řešení úpadku rozhodnutí o povolení oddlužení. (§ 4 odst. 2 InsZ)

Raketový nárůst zaznamenal, oproti roku 2008, třetí způsob řešení úpadku – oddlužení. V roce 2018 bylo podáno 3 586 návrhů na povolení oddlužení, šesti násobný nárůst oproti roku 2012, kdy bylo podáno 23 179 návrhů na povolení oddlužení. O rok později úpadek postihl 1 300 obchodních společností, necelých 4,5 tisíce živnostníků a 19 tisíc soukromých osob. Z toho je patrné, že v roce 2013 zkrachovalo o 87 % více živnostníků než v roce 2012. (§ 4 odst. 1. Insolvenční zákon: komentář)

2.5.1 Konkurs

Výraz konkurs vychází z latinského *concursum creditorum*, což znamenalo sběh více věřitelů. Konkurs je způsob řešení úpadku spočívající v tom, že na základě rozhodnutí o prohlášení konkursu jsou zjištěné pohledávky věřitelů zásadně poměrně uspokojovány z výnosu zpeněžení majetkové podstaty s tím, že neuspokojené pohledávky nebo jejich části nezanikají. (§ 224 InsZ)

Insolvenční soud rozhoduje o prohlášení konkursu samostatně, popřípadě se rozhodnutí spojí s rozhodnutím o úpadku. Druhá varianta nastává za předpokladu, že dlužníkem je osoba, u níž je možnost reorganizace či oddlužení vyloučena.

Účinnost prohlášení o konkursu nastávají v okamžiku zveřejnění rozhodnutí o konkursu v insolvenčním rejstříku. (§ 245, odst. 1 InsZ)

2.5.2 Reorganizace

Reorganizace je varianta řešení dlužníkovy úpadku postupným uspokojováním pohledávek věřitelů, při kterém je dlužníkovi zachován provoz dlužníkovy podniku, zajištěné opatřeními k ozdravení hospodaření tohoto podniku podle schváleného reorganizačního plánu. Tento plán schvaluje insolvenční soud. Věřitelé mají možnost průběžné kontroly plnění reorganizačního plánu. (§ 316 InsZ)

2.5.3 Oddlužení

Jednou z dalších možností, jak řešit úpadkovou situaci dlužníka je oddlužení. Oddlužení může soud povolit pouze na návrh dlužníka. V § 389 InsZ jsou vytyčeny dvě podmínky, za kterých může soud povolit řešení úpadku či hrozícího úpadku oddlužením:

- a) dlužníkem je právnická osoba, která podle zákona není považována za podnikatele a současně nemá dluhy z podnikání,
- b) dlužníkem je fyzická osoba. (§ 389 odst. 1 InsZ)

Za následujících okolností nebrání dluh z podnikání řešení dlužníkovu úpadku či hrozícího úpadku oddlužením:

- a) věřitel, o jehož pohledávku se jedná, s tím souhlasí,
- b) jedná-li se o pohledávku věřitele, jež nebyla uspokojena po skončení insolvenčního řízení, kde soud zrušil konkurs na dlužníkuv majetek,
- c) jedná se o pohledávku zajištěného věřitele. (§ 389 odst. 2 InsZ)

Návrh na povolení oddlužení podává dlužník spolu s insolvenčním návrhem. Novelou insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb. bylo upraveno, jaké osoby mohou za dlužníka sepsat a podat insolvenční návrh. Tyto osoby jsou:

- a) advokát,
- b) notář,
- c) soudní exekutor,
- d) insolvenční správce,
- e) fyzická osoba s právnickým či ekonomickým vzděláním v magisterském studijním programu nebo vykonala zkoušku insolvenčního správce,
- f) dlužníkem je právnická osoba, za kterou jedná osoba uvedená v § 21 o.s.ř., která má právníké či ekonomické vzdělání v magisterském studijním programu nebo vykonala zkoušku insolvenčního správce,
- g) akreditovaná osoba.

Akreditovanou osobou je myšlena právnická osoba, které byla rozhodnutím ministerstva udělena akreditace pro poskytování služeb v oblasti oddlužení podle tohoto zákona. (§ 390a odst. 1, 2 InsZ)

Návrh na povolení oddlužení lze podat pouze na formuláři (*viz. příloha 1*) a musí obsahovat obecné náležitosti podání. Dále musí obsahovat označení dlužníka, včetně osob oprávněných za něho jednat. Další náležitostmi jsou údaje o očekávaných příjmech dlužníka v následujících 12 měsících a návrh způsobu oddlužení nebo sdělení, že dlužník žádný návrh nevznáší. (§ 391 odst. 1 InsZ)

Insolvenční zákon stanovuje dva způsoby oddlužení. Jedná se o oddlužení pomocí splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty a zpeněžení majetkové podstaty. (§ 398 odst. 1, 3 InsZ)

O stanovení nižších než zákonem určených měsíčních splátek, může v návrhu na povolení oddlužení požádat dlužník, který navrhuje oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. Musí být však vymezena v návrhu na povolení oddlužení výše navrhovaných měsíčních splátek, popř. způsob jejich určení a musí zde být vysvětleny důvody pro snížení splátek a důvody, které vedly k jeho úpadku. (§ 391 odst. 2 InsZ)

Dlužník ke svému návrhu na oddlužení musí připojit:

- seznam majetku,
- listiny dokládající údaje o příjmech dlužníka za posledních 12 měsíců,
- písemný souhlas nezajištěného věřitele, který se na tom s dlužníkem dohodl, s tím, že hodnota plnění, které při oddlužení obdrží, bude nižší než míra uspokojení podle § 412a odst. 1 písm. b) nebo c). Dále musí být uvedena nejnižší hodnota plnění, na kterém se s dlužníkem věřitel dohodl,
- čestné prohlášení, že byl při sepisu insolvenčního návrhu poučen o svých povinnostech v insolvenčním řízení, že vynaloží veškeré úsilí, které po něm lze spravedlivě požadovat, k jejich plnému uspokojení, že v oddlužení bude řádně platit pohledávky svých věřitelů, že bude plnit všechny povinnosti vyplývající z tohoto zákona z rozhodnutí o schválení oddlužení a že bude přiznávat veškeré své příjmy v plné výši. (§ 392 odst 1, 2 InsZ)

Insolvenční soud je povinen nejprve zkontrolovat, zda návrh na oddlužení obsahuje všechny formální náležitosti, ještě před obsahovým posouzením zmíněného návrhu. Při nesplnění formálních požadavků je insolvenčním soudem insolvenční návrh či návrh na povolení oddlužení odmítnut. (§ 392 odst 1, 2 InsZ)

1) Odmítnutí návrhu na povolení oddlužení

Jestliže není návrh na povolení oddlužení učiněn na správném formuláři, ve stanoveném formátu nebo stanoveným způsobem, není srozumitelný a určitý, neobsahuje všechny náležitosti, nebo pokud nejsou k návrhu přiloženy všechny přílohy (§ 393 odst. 1 InsZ), soud vyzve k opravě či doplnění. (Právo 21, 2020)

Tato výzva je doručena dlužníkovi a sepisovateli návrhu. Soud stanovuje lhůtu na doplnění ne delší než 7 dnů, která běží ode dne, kdy byla výzva k opravě či doplnění doručena dlužníkovi a sepisovateli. Soud návrh na povolení oddlužení odmítne bez výzvy (§ 390, § 393 odst. 3 InsZ), jestliže opravený či doplněný návrh není podán dlužníkem prostřednictvím sepisovatele ve stanovené lhůtě. (Právo 21, 2020)

2) Zamítnutí návrhu na povolení oddlužení

S novelou č. 31/2019 Sb. se zásadně změnila právní úprava zamítnutí návrhu na povolení oddlužení. Pro zamezení zneužití institutu oddlužení došlo k rozšíření skutkové podstaty pro zamítnutí.

Návrh na povolení oddlužení je soudem zamítnut, jestliže se zřetelem ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat, že:

- je jím sledován nepoctivý záměr,
- dlužník nebude schopen v plné výši splatit své pohledávky uvedené v § 395 odst. 1 písm. b) InsZ.

Insolvenční soud zkoumá poctivost dlužníkovu záměru kdykoli v průběhu celého insolvenčního řízení. Jestliže je dlužníkův záměr úspěšné oddlužení s osvobozením od placení zbytků dluhů, měl by své povinnosti správně plnit, tzn. jak bylo uloženo zákonem, soudem a insolvenčním správcem. Po zjištění nekalého jednání jsou udělovány sankce. (Právo 21, 2020)

3) Rozhodnutí o povolení oddlužení

Insolvenční soud oddlužení povolí za předpokladu, že nedojde ke zpětvzetí, odmítnutí či zamítnutí návrhu na oddlužení. Rozhodnutí o povolení oddlužení nemusí obsahovat odůvodnění a doručuje se pouze dlužníkovi. Odvolání proti němu není přípustné. (§ 397 odst. 1 InsZ)

2.6 Jiné možnosti řešení dluhové situace

„Mnoho lidí bojují se svými dluhy, ale mohou být překvapeni, když zjistí, kolik možností je k dispozici,“ říká Housser.

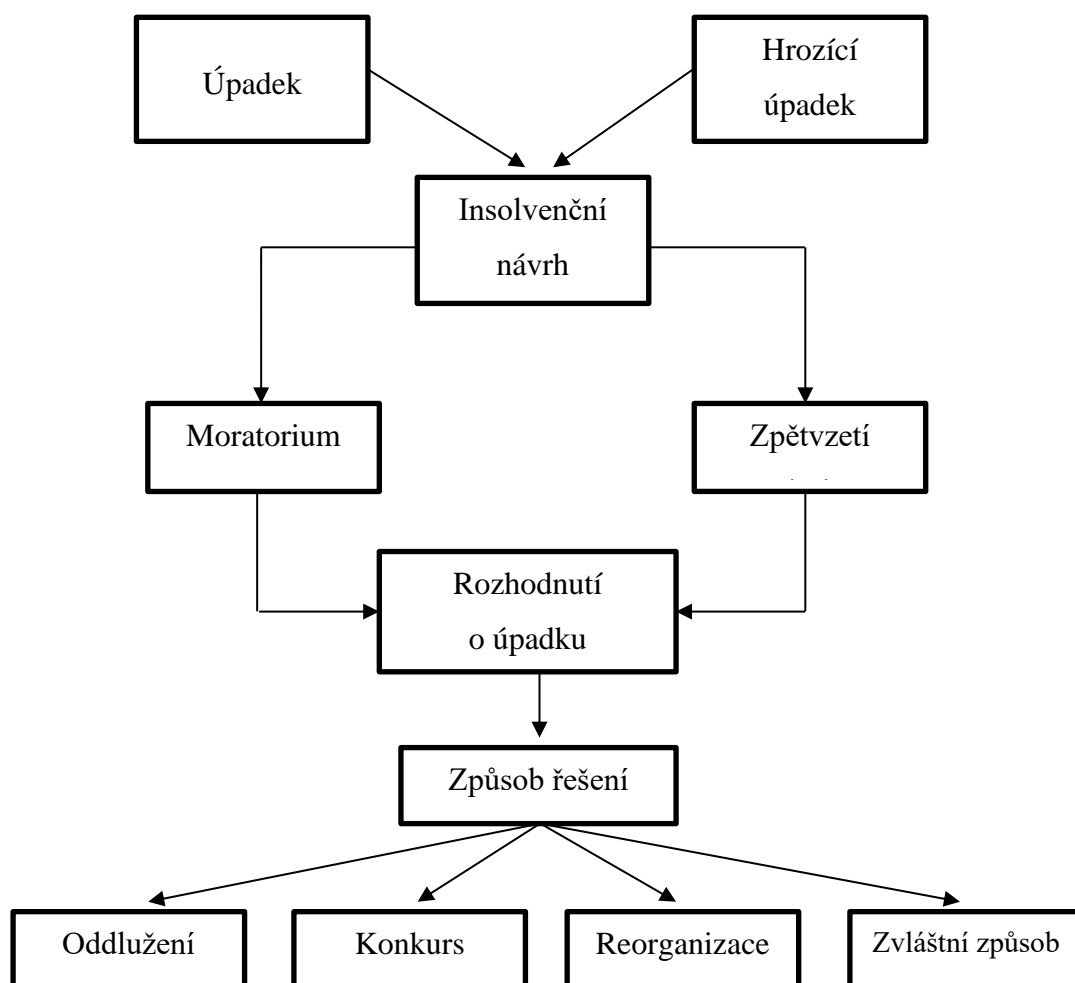
Společnosti Housser a Freedom Debt Relief představuje řadu možností, které zadluženým osobám mohou pomoci vyhnout se oddlužení. Mezi tyto možnosti patří:

- 1) Získat další příjem – podle společnosti Housser je nyní nejlepší čas získat nějaký příjem navíc. Mezi oblíbené příjmy navíc patří doučování, hlídání dětí, domácí práce, prodej nepotřebných věcí,
- 2) Osobní půjčka – osobní půjčka může refinancovat dluh z kreditní karty na pevnou, amortizovanou splátkovou půjčku. Tyto půjčky většinou nabízejí i nižší sazby, než je tomu na kreditních kartách,
- 3) Úvěrové poradenství – osobám, které mají dluhy na více kreditních kartách s vysokými úrokovými sazbami, může pomoci osobní úvěrové poradenství. Tato úvěrová poradenství sjednávají plány správy dluhů a snižují úrokové sazby a tím i měsíční splátky. Díky výše zmíněným plánům se většině dlužníků může podařit zbavit svých dluhů v průměrném pětiletém období,
- 4) Vyjednávání – důvěryhodný odborník na oddlužení může vyjednávat přímo s věřiteli, kteří mohou pomoci dlužníkům vyřešit nezajištěné pohledávky za 24 až 48 měsíců. Obvykle je dluhové vyjednávání nejlepší pro dlužníky, kteří mají problém s minimálními platbami a museli by tak zvážit úvěrové poradenství či konkurs. (CISION PR Newswire; 2017; vlastní překlad z anglického jazyka)

2.7 Insolvenční řízení v České republice

V České republice je insolvenční právo zakotveno v insolvenčním zákoně, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2008. Insolvenční zákon se především zabývá řešením úpadku a hrozícího úpadku dlužníka v soudním řízení některým ze způsobů, tak aby došlo k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužnickových věřitelů a k uspořádání majetkových vztahů. Průběh insolvenčního řízení je graficky znázorněn na následujícím obrázku 1. (Janků, 2016)

Obrázek 1: Průběh insolvenčního řízení

Zdroj: vlastní zpracování

3 Změny v oddlužení po novele insolvenčního zákona

Dne 1. 6. 2019 nabyla účinnosti novela č. 31/2019 Sb., jež podstatným způsobem mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Ve 141 novelizačních bodech se zákonodárci věnovali úpravě insolvenčního zákona (Část 1). Novelizaci se však nedostalo pouze insolvenčnímu zákonu, nýbrž i exekučnímu řádu (Část druhá se dvěma drobnými změnami v § 46 odst. 7), zákonu o soudech a soudcích (Část 3 s devíti novelizačními body), zákonu o insolvenčních správcích (Část 4 se třiceti novelizačními změnami) a zákonu č. 296/2017, kde v Části 5, došlo ke změně účinnosti nasazení generátoru přidělování insolvenčních věcí na insolvenčních soudech z 1. 3. 2019 na 1. 11. 2019. (Desatero oddlužovací novely, 2019)

Nejpodstatnější část novely se zabývá změnou pravidel týkajících se oddlužení. Kromě toho se novela dotýká změn v osobě věřitelů (§ 18), o věřitelích už soud nebude muset po uplynutí 3 pracovních dnů vůbec rozhodovat či vyhotovovat příslušná rozhodnutí. V ustanovení § 40 se změnila podstatná část k výkonu funkce insolvenčního správce, a s tím související změna v § 80a odst. 2 o povinnostech insolvenčního správce používat elektronické formuláře v insolvenčním řízení. (Desatero oddlužovací novely, 2019)

Mezi další změny patří:

- započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele v případě jistoty při nájmu bytu (§ 140),
- úpravy pravidel vypořádání společného jmění manželů (§ 274),
- zefektivnění ukončování nepatrného konkursu, kde je možnost podat konečnou zprávu a rozvrhové usnesení najednou [§ 315 odst. 1 písm. f)],
- nepatrné oddlužení (§ 398 odst. 8),
- možnost sankcionování nejen nezákonného nabízení a poskytování služeb v oblasti oddlužení, ale též i nezákonného obstarávání, zprostředkovávání či nabízení obstarání a zprostředkování takových služeb (§ 418j odst. 3 a § 418k odst. 2 ve spojení s § 390a odst. 7,
- kompletní změna ve způsobu doručování (§ 75 odst. 2, § 102 a § 139),
- úprava zmocňovacího ustanovení (§ 431). (Desatero oddlužovací novely, 2019)

3.1 30% vstupní bariéra v oddlužení

Velmi zásadní změny se dostalo přípustnosti oddlužení, tedy „přísnost“ pravidel pro vstup do oddlužení, vyhodnocování plnění podmínek oddlužení na konci oddlužení. V souhrnu by se dalo říct, že novela vychází dlužníkům vstříc, avšak najdou se výjimky, např. že o nové oddlužení se může dlužník pokusit teprve po 10 letech, kdy byl naposledy úspěšně oddlužen. Znamená to tedy, že do oddlužení se tak mohou dostat i další poctivý dlužníci, kteří před novelou podmínky pro oddlužení nesplňovali pro své tíživé poměry, ale svou situaci, chtějí vyřešit pomocí institutu oddlužení. (Desatero oddlužovací novely, 2019)

Novela odpouští od 30% vstupní bariéry uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů. Tato hranice není novelou zaváděna ani jako závaznou podmínkou úspěšného splnění oddlužení. Vystupuje zde jako vyvratitelná právní domněnka – splatil-li věřitelům alespoň 30 % jejich pohledávek, má se za to, že neporušil povinnost vynaložit veškeré úsilí, které po něm bylo možností spravedlivě požadovat. [§ 412a odst. 1 písm. c)].

Problém tedy není 30% bariéra, ale jiné bariéry, které byly oddlužovací novelou zavedeny. (Desatero oddlužovací novely, 2019)

3.1.1 Bariéry právní

Insolvenční soud nově zamítá jakýkoliv návrh na povolení oddlužení také tehdy, pokud dlužník vzal v posledních 3 měsících před podáním návrhu svůj předchozí návrh na oddlužení zpět. Tím chce novela docílit, aby nedošlo ke zneužívání nástrojů insolvenčního práva.

Dále insolvenční soud zamítá návrhy na povolení oddlužení i tehdy, pokud v posledních 5 letech před podáním návrhu na oddlužení byl předchozí návrh dlužníka pravomocně zamítnut, a to z důvodu, že jím byl sledován nepoctivý záměr, nebo jestliže ze stejného důvodu nebylo oddlužení schváleno či bylo schválené oddlužení zrušeno.

Soud zamítne i návrh na povolení tehdy, jestliže bylo v posledních deseti letech před podáním návrhu na povolení oddlužení dlužníku přiznáno osvobození pravomocným rozhodnutím. (Bariéry vstupu do oddlužení, 2019)

3.1.2 Politická bariéra

Soud zamítá návrhy na povolení oddlužení, pokud lze předpokládat, že dlužník nebude v průběhu svého oddlužení schopen splácet v plné výši superprioritní pohledávky. Mezi tyto dávky můžeme řadit hotové výdaje a odměna insolvenčnímu správci, pohledávky věřitelům na výživném ze zákona a odměna za sepsání a podání návrhu na povolení oddlužení. Insolvenční soud zruší schválené oddlužení kdykoli během řízení, jestliže dlužník vlastní vinou nebude schopen tyto pohledávky vzniklé po úpadku v plné výši splácet. (Bariéry vstupu do oddlužení, 2019)

3.1.3 Bariéra kvantitativní

O kvantitativní bariéře mluví pravidlo, dle kterého musí být dlužník schopen po celou dobu oddlužení hradit věřitelům minimálně stejnou částku, kterou činí hotové výdaje včetně odměny insolvenčnímu správci.

Odměna insolvenčního správci při splátkovém kalendáři činí 750 Kč měsíčně, v případě manželů je tato částka 1 112 Kč. Náhrada hotových výdajů je ve výši 150 Kč měsíčně, pro manžele činí 225 Kč měsíčně. Pokud je insolvenční správce plátce DPH, náleží mu navíc i částka odpovídající této dani. (Desatero oddlužovací novely, 2019)

3.2 Osoby zvlášť zranitelné

Za zvlášť zranitelné osoby jsou zákonem považováni starobní důchodci a osoby postížené invaliditou druhého či třetího stupně. Soud zkrátí dobu pro oddlužení, splní-li dlužník ke dni vydání rozhodnutí o schválení oddlužení příslušné podmínky, na 3 roky. Oddlužení bude pro osoby zvlášť zranitelné splněno bez ohledu na míru uspokojení nezajištěných věřitelů. Jediná podmínka, jež je stejná i v případě ostatních dlužníků je, že oddlužení nesmí být zrušeno (tj. po dobu tří let). Není zde ani povinnost dlužníka vynaložit veškeré úsilí, které po něm bylo možno spravedlivě požadovat, k plnému uspokojení pohledávek svých věřitelů – viz § 412a odst. 1 písm. c).

Tato pravidla lze však pro osoby zvlášť zranitelné přiznat pouze jednou. (Desatero oddlužovací novely, 2019)

3.3 Návrh na povolení oddlužení

Novela přinesla zjednodušený formulář na návrh na povolení oddlužení. Není potřeba, aby ve svém návrhu na oddlužení dlužník přikládal seznam svých závazků s uvedením všech věřitelů. Na druhou stranu, dlužník není zbaven povinnosti osvědčit svůj úpadek či hrozící úpadek. Prověřování dlužnických závazků soudem ztratilo smysl a důvodem je, že insolvenční soud nezkoumá předpoklad uspokojení nezajištěných věřitelů ve výši alespoň 30 %. (Desatero oddlužovací novely, 2019)

3.4 Oddlužení podnikatele

Novela insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb. nově uceluje pravidla způsobu oddlužení formou plnění splátkového kalendáře v případě, že dlužníkem bude fyzická osoba – podnikatel (OSVČ). Nově insolvenční soud v rozhodnutí o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty uloží dlužníkovi povinnost měsíčně splácet (pro první období) nezajištěným věřitelům z jeho příjmů z podnikání minimální nevratnou částku označovanou jako tzv. „zálohovou splátku“. Její výši navrhne (a zdůvodní) insolvenční správce ve své zprávě pro oddlužení (§ 398a odst. 1), a to buď na základě dlužnických minulých podnikatelských příjmů, nebo (realisticky odhadnutých) očekávaných budoucích příjmů, popřípadě vyjde z částky odpovídající měsíční průměrné mzdě v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předchozího kalendářního roku.

Na konci každého zdaňovacího období pak musí dlužník předložit insolvenčnímu správci účetnictví či daňovou evidenci, přiznání k dani z příjmů a výpisy z účtů, popřípadě další listiny osvědčující jeho příjmy a výdaje. Insolvenční správce na základě toho následně určí splátkovou částku označovanou jako tzv. „referenční srážku“, přičemž vyjde z jedné dvanáctiny zjištěného zisku dlužníka za zdaňovací období a vypočte ji ve výši, v jaké mohou být při výkonu rozhodnutí nebo exekuci uspokojeny přednostní pohledávky. (Desatero oddlužovací novely, 2019)

Mezi další doklady, které po novele není třeba předkládat, patří darovací smlouvy a smlouvy o důchodu. To však neznamená, že tyto dokumenty nemohou pro schválení oddlužení pomáhat. Jestliže dlužník uzná za nutné, může tyto dokumenty ke svému návrhu přikládat. Zmíněné dokumenty musely být před novelou úředně ověřeny, to však po novele neplatí a tyto dokumenty postačí předložit bez úředně ověřeného podpisu.

Dlužník však podle zákona nadále musí plnit následující podmínky:

- dlužník vynaložit veškeré úsilí, které po něm lze spravedlivě požadovat k plnému uspokojení pohledávek svých věřitelů [§ 412 písm. h)],
- dlužník svým počínáním nesleduje nepoctivý záměr [§ 395 odst. 1 písm. a)],
- výsledky řízení nedokládaly dlužníkům lehkomyšlný a nedbalý přístup k plnění povinností. (§ 395 odst. 2)

Dlužník musí doložit listiny dokládající údaje o jeho příjmech v posledních 12 měsících. V původním zákoně musel dlužník předkládat příjmy v posledních 3 letech. Namísto dosavadních 5 let musí dlužník své budoucí příjmy odhadovat pouze na období následujících 12 měsíců. (Desatero oddlužovací novely, 2019)

Dlužník dále přikládá čestné prohlášení, že byl při sepisu insolvenčního návrhu poučen o svých povinnostech v insolvenčním řízení, že vynaloží veškeré úsilí, které po něm lze spravedlivě požadovat, k jejich plnému uspokojení, že v oddlužení bude řádně platit pohledávky svých věřitelů, že bude plnit všechny povinnosti vyplývající z tohoto zákona z rozhodnutí o schválení oddlužení a že bude přiznávat veškeré své příjmy v plné výši. (§ 392 odst 1, 2 InsZ)

3.4.1 Daňové aspekty oddlužení podnikajících fyzických osob

Podnikající fyzická osoba, která vede účetnictví nebo daňovou evidenci, účtuje či uvádí do evidence pohledávek a dluhů všechny pohledávky a dluhy, jež souvisí s podnikatelskou činností, k okamžiku jejich vzniku na základě příslušného účetního dokladu (např. smlouvy, faktury, splátkový kalendář apod.). (Portál Pohoda, 2017)

Uplatňuje-li podnikající fyzická osoba paušální výdaje a nevede účetnictví, je podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, je podnikající fyzická osoba povinna evidovat pouze pohledávky, jež souvisejí s podnikáním. Což znamená, že neeviduje dluhy. (Portál Pohoda, 2017)

Podnikající fyzická osoba nacházející se v úpadkové situaci podává daňové přiznání nejpozději do 30 dnů od účinnosti rozhodnutí o úpadku. Ovšem v daňovém přiznání nemůže uplatnit nezdanitelné části základu daně, položky odčitatelné od základu daně a dále s určitou výjimkou nelze též uplatnit slevy na dani a daňové zvýhodnění na vyživované dítě. (Orlová, 2013)

Jedná-li se o dlužníka, který je plátcem DPH, má dlužník povinnost podat daňové přiznání ke dni, jež předchází den nabytí účinnosti rozhodnutí o úpadku. Následující zdaňovací období začíná ode dne nabytí účinnosti výše zmíněného rozhodnutí o úpadku a končí dnem kalendářního měsíce, v němž toto rozhodnutí nabylo účinnosti. Lhůta pro podání daňového přiznání je zde prodloužena ze standardních 25 dnů na 30 dnů po skončení zdaňovacího období. (Orlová, 2013)

3.4.2 Účetní aspekty oddlužení podnikajících fyzických osob

Účetnictví poskytuje významnou informační funkci, která zachycuje a vyhodnocuje ekonomickou situaci subjektů vedoucích účetnictví. Dále slouží k vykazování majetkové a kapitálové struktury, podává důležité informace o finanční situaci a prostřednictvím účetních výkazů poskytuje údaje nezbytné pro řízení podniku, jež jsou důležité pro účely zpeněžení majetkové podstaty, soudu i pro věřitele.

Účetnictví účetní jednotky, která se nachází v úpadekové situaci, je implementováno do zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví. V české legislativě dodnes nejsou stanovené konkrétní účetní postupy pro vedení účetnictví v průběhu insolvenčního řízení. Podnikající fyzické osoby, které vedou účetnictví musí tedy vycházet pouze z určitých zásad a principů, na kterých je účetnictví v České republice postaveno. Všechny tyto účetní principy a zásady musí podnikající fyzická osoba dodržovat, ať už se nachází v insolvenčním řízení či nikoli.

V insolvenčním řízení je možnost sestavovat všechny tři základní druhy účetních závěrek – řádná, mimořádná i mezitímní. Okamžik, ve kterém účetní jednotky sestavují v průběhu insolvenčního řízení účetní závěrku, včetně konkrétního typu, stanovuje jak zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, tak i zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení. Typy účetních závěrek jsou:

- A) Řádná účetní závěrka – je sestavována k poslednímu dni účetního období
- B) Mimořádná účetní závěrka – je sestavována k jinému rozvahovému dni, než je konec účetního období:
 - ke dni, kterým nastanou účinky splnění plánu oddlužení,
 - ke dni, kterým nastanou účinky splnění reorganizačního plánu,
 - ke dni předcházejícímu dni, kterým nastanou účinky rozhodnutí o úpadku nebo ke kterému nastanou účinky rozhodnutí soudu o přeměně reorganizace v konkurz,
 - ke dni, kterým nastanou účinky zrušení konkurzu,
 - ke dni, ke kterému stanoví zvláštní právní předpis povinnost uzavřít účetní knihy nebo sestavit účetní závěrku,
 - ke dni předcházejícímu dni, kterým nastanou účinky schválení reorganizačního plánu.

C) Mezitímní účetní závěrka – je sestavována k jinému dni než ke konci rozvahového dne v průběhu účetního období. Zde se však neuzavírají účetní knihy a inventarizace se provádí pouze pro účely ocenění dle § 25 odst. 2 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví (Orlová, 2013).

Inventarizace je důležitým nástrojem pro zjištění úpadku i pro další fáze insolvenčního řízení. Inventarizace zachycuje skutečný stav majetku a závazků dlužníka. Inventarizace se skládá z fyzické a dokladové inventury. Z inventarizačních údajů lze vycházet při sestavování Seznamu majetku a závazků dlužníka a Soupisu majetkové podstaty. (Orlová, 2013)

Dlužník je povinen sestavit mimořádnou účetní závěrku v případě, že bylo vydáno rozhodnutí o úpadku, a to ke dni předcházejícímu dni, od kterého je toto rozhodnutí účinné. Důležitou součástí zmíněné mimořádné účetní závěrky je i Rozvaha, Výkaz zisku a ztráty a Příloha k účetní závěrce. Dále by měla mimořádná účetní závěrka zahrnovat Přehled o peněžních tocích a Přehled o změnách vlastního kapitálu. (Orlová, 2013)

Přiznání k dani z příjmů fyzických osob a mimořádnou účetní závěrku má dlužník povinnost podat ve lhůtě 30 dnů ode dne účinnosti rozhodnutí o úpadku (Orlová, 2013).

V insolvenčním zákoně je rovněž uvedeno, kdo v průběhu realizačních fází řízení může vést účetnictví a dále kdo nakládat s majetkovou podstatou. Do okamžiku rozhodnutí o úpadku je touto osobou dlužník, po vydání rozhodnutí soudu dochází ke třem variantám, kdo vede účetnictví a nakládá s majetkovou podstatou:

1. dlužník od povolení oddlužení,
2. dlužník od povolení reorganizace,
3. insolvenční správce od prohlášení konkursu.

Dle ustanovení § 17 odst. 1 písm. e) zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, správce majetkové podstaty ke dni účinnosti prohlášení úpadku, musí otevřít účetní knihy, dále musí sestavit zahajovací rozvahu, čímž vzniká první účetní období v procesu úpadkové situace. Podle ustanovení § 4 odst. 7 vyhlášky č. 500/2002 Sb., podnikající fyzické osoby uvádějí v rozvaze namísto informací za minulé účetní období údaje zahajovací rozvahy ke dni účinnosti rozhodnutí o úpadku. (Březinová, 2009)

4 Lex covid

Pro zmírnění negativních důsledků pandemie covid-19 na ekonomickou situaci občanů a podnikatelů nabyla dne 24. 4. 2020 novela zákona č. 191/2020 Sb., známá jako Lex Covid. Mimo jiné mění i některá pravidla v insolvenčním právu. (Právo 21, 2020)

Výčet nejdůležitějších změn, které zákon pro dlužníky a věřitele přináší:

- omezení povinnosti podnikatelů podávat dlužnické insolvenční návrhy,
- omezení věřitelských insolvenčních návrhů,
- zavedení mimořádného moratoria,
- snížení hranice pro osvobození dlužníka od splácení zbývajících částí dluhů,
- možnost oddlužení pro všechny fyzické osoby,
- přerušování plnění reorganizačního plánu. (Právo 21, 2020)

4.1 Omezení povinnosti podnikatelů podávat dlužnické insolvenční návrhy

Nová úprava Lex Covid zavádí pravidlo, že podnikatelé nemají povinnost podat insolvenční návrh v období od účinnosti zákona do uplynutí šesti měsíců od ukončení nebo zrušení mimořádného opatření proti covid-19². Nejpozději do 31. prosince 2020.

Pravidlo má své výjimky:

- dlužníkům úpadek nastal před přijetím mimořádného opatření,
- dlužníkům úpadek nebyl převážně způsoben opatřením proti covid-19. (Právo 21, 2020)

² Mimořádnými opatřeními se myslí krizová opatření vlády či mimořádná opatření jednotlivých ministerstev, která např. stanoví zákaz maloobchodního prodeje zboží nebo prodeje určitých služeb.

4.2 Omezení věřitelských insolvenčních návrhů

K věřitelským insolvenčním návrhům podaným ode dne účinnosti Lex Covid do 31. 8. 2020 nebude přihlíženo. Vytváří se tím fikce, že takový insolvenční návrh nebyl podán, nedojde tak ani k jeho zveřejnění v insolvenčním rejstříku. Účelem opatření je zabránit vynakládání dlužníkových peněžních prostředků na obranu proti insolvenčnímu návrhu ze strany věřitele. (Právo 21, 2020)

Věřitelé jsou však stále oprávněni uplatnit svá práva soukromoprávní cestou (např. započtením nebo realizací zajištění), v rámci soudního řízení či mimosoudně. Toto opatření dopadají na všechny dlužníky (tj. nejen na podnikatele) a zvláště bez ohledu na to, proč a kdy úpadek nastal. (Právo 21, 2020)

4.3 Zavedení mimořádného moratoria

Na takzvané mimořádné moratorium³ mohl dlužník – podnikatel, který nebyl ke dni 12. 3. 2020 v úpadku, podat návrh do 31. 8. 2020. Důsledkem mimořádného moratoria je převážně to, že po dobu jeho trvání nelze prohlásit úpadek dlužníka. Závazky, které jsou nutné pro zachování provozu podniku dlužníka, které vznikly po vyhlášení mimořádného moratoria, mohou být dlužníkem hrazeny přednostně před dříve vzniklými závazky. Po dobu trvání mimořádného moratoria nezačínají běžet nebo dále nebudou lhůty k uplatnění práv vůči dlužníkům. (Právo 21, 2020)

Dlužníkem může být podán návrh na nařízení mimořádného moratoria ještě před podáním insolvenčního návrhu a samotným zahájením insolvenčního řízení. Navíc toto mimořádné moratorium nemusí být odsouhlaseno většinou dlužníkových věřitelů, na rozdíl od „běžného“ moratoria. Mimořádné moratorium může soud nařídit nejdéle na 3 měsíce. (Právo 21, 2020)

³ Moratorium znamená odklad splatnosti závazku z důvodu mimořádných okolností

4.4 Snížení hranice pro osvobození dlužníka od splácení zbývajících částí dluhů

Na základě novely Lex Covid insolvenční soud může na návrh dlužníka přiznat osvobození i v případě, že hodnota plnění nezajištěným věřitelům je nižší než předpokládaná výše plnění podle zákona, či výše plnění dohodnutá mezi věřiteli a dlužníkem. Avšak dlužník musí prokázat, že výše hodnoty plnění nebyly dosaženy v důsledku okolností, které dlužník nemohl ovlivnit. (Právo 21, 2020)

4.5 Možnost oddlužení pro všechny fyzické osoby

Před novelou Lex Covid platilo, že o oddlužení mohou žádat pouze fyzické osoby, které nemají dluhy z podnikání. Nově však o oddlužení mohou žádat všechny fyzické osoby. Je to reakce na stávající mimořádnou situaci a zřejmě se jedná i o vytvoření podmínek pro transpozici směrnice EU č. 2019/1023. (Právo 21, 2020)

4.6 Přerušování plnění reorganizačního plánu

Za předpokladu, že nebyl zcela splněn reorganizační plán, jež byl dlužníkovi nejpozději do 12. března 2020 pravomocně schválen, může dlužník navrhnout insolvenčnímu soudu, aby rozhodl o dočasném přerušování reorganizačního plánu. V této době nebude možné využít likvidační způsob řešení úpadku, tj. přeměnit reorganizaci v konkurs. K tomuto návrhu musí soud obdržet i vyjádření insolvenčního správce a věřitelského výboru. (Právo 21, 2020)

5 Metodika

Ke zpracování první části bakalářské práce byla využita analytická metoda, tj. studium literatury, právních předpisů a legislativy. První kapitoly jsou věnovány historickému vývoji insolvenčního řízení od dob římského práva až po současnost. Popsána je i obecná charakteristika insolvenčního řízení, jeho zásady a subjekty, včetně forem řešení úpadku a způsobů jejich řešení. Zaměřil jsem se na rozbor velké oddlužovací novely, novely zákona č. 31/2019 Sb., která nabyla účinnosti dne 1. 6. 2019. Popsal jsem, k jakým zásadním změnám došlo po této novele a k jakým změnám došlo v novele Lex Covid na zmírnění negativních důsledků pandemie koronaviru Covid-19.

Praktická část bakalářské práce využívá kvantitativní výzkum v podobě dotazníkového šetření a výzkum kvalitativní prostřednictvím otevřených otázek ve dvou řízených rozhovorech. V kvantitativním výzkumu pro získání odpovědí a následného potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz byl zpracován dotazník adresovaný insolvenčním správčům. V dotazníku jsou používány především uzavřené otázky určené k výzkumu statistického charakteru, obsahoval však i otevřené otázky, které sloužili pro získání pohledu insolvenčních správců na oddlužovací novelu.

Na základě níže stanovených hypotéz byl zpracován dotazník, který je součástí příloh této bakalářské práce. Hypotézy:

Hypotéza č. 1: *Novela insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb., byla potřebná a nezbytná.*

Hypotéza č. 2: *Pětiletá varianta oddlužení je pro insolvenční správce výhodnější nežli původně navrhovaná sedmiletá varianta.*

Hypotéza č. 3: *Novela obsahuje velké množství přínosů pro insolvenční správce.*

Hypotéza č. 4: *Motivování dlužníků k plnění svých závazků je postaveno novelou do pozadí, což vede k rozporu se zásadou pacta sunt servanda.*

Kvalitativní výzkum byl proveden v podobě řízených rozhovorů s úmyslem nastínit pohled ze strany soudců na novelu insolvenčního zákona. Rozhovory byly provedeny s následujícími osobami:

- JUDr. Ing. Zdeněk Strnad, Ph.D., MPA – pověřený zástupce funkce místopředsedy Krajského soudu pro úsek obchodní, insolvenční a správní v Českých Budějovicích
- JUDr. Miroslav Veselý – samosoudce insolvenčního úseku Krajského soudu v Českých Budějovicích

Na základě níže stanovených hypotéz byly vypracovány otázky, které sloužily pro vedení řízených rozhovorů. Tyto rozhovory jsou součástí příloh této bakalářské práce.
Hypotézy:

Hypotéza č. 1: *Novela insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb., měla za následek rapidní nárůst počtu osob (včetně OSVČ), kteří chtějí řešit úpadek či hrozící úpadek formou oddlužení.*

Hypotéza č. 2: *Po tzv. oddlužovací novele je nyní oddlužení snazší pro podnikající fyzické osoby (OSVČ).*

Hypotéza č. 3: *Možnost přerušlení a prodloužení průběhu oddlužení se stalo výhodou a velké množství dlužníků, včetně OSVČ, tuto možnost vřele přivítalo.*

Hypotéza č. 4: *Epidemie koronaviru covid-19 má negativní dopad na insolvenční soudy.*

6 Praktická část

6.1 Dotazníkové šetření

V této části budou postupně uváděny výsledky kvantitativního výzkumu, jež probíhal ve formě dotazníkového šetření. Tohoto výzkumu se zúčastnilo 26 insolvenčních správců. Dvě úvodní otázky se vztahují na zkušenosti respondentů v oblasti práva a v oblasti insolvenčí.

6.1.1 Otázka č. 1

Jak dlouho se věnujete právu?

Z níže přiložené tabulky lze vyčíst, že necelá polovina tázaných insolvenčních správců se věnují právu více jak 20 let, druhá necelá polovina dotázaných se věnuje právu v rozmezí 10–20 let, pouze 3,7 % dotázaných insolvenčních správců se věnují právu méně než 10 let.

Tabulka 1: Právní věda

Rozmezí	Absolutní četnost	Relativní četnost
0-10 let	1	3,70 %
11-20 let	13	48,15 %
21+ let	13	48,15 %

Zdroj: vlastní zpracování

6.1.2 Otázka č. 2

Jak dlouhou máte praxi v oboru insolvenčního práva?

Z tabulky č. 2 je patrné, že necelých 30 % dotázaných insolvenčních správců má praxi v oboru insolvenčního práva více než 20 let, skoro 50 % všech tázaných v rozmezí 10–20 let a 22 % zúčastněných má praxi v tomto oboru nižší než 10 let.

Tabulka 2: Praxe v insolvenčním právu

Rozmezí	Absolutní četnost	Relativní četnost
0-10 let	6	22,22%
11-20 let	13	48,15%
21+ let	8	29,63%

Zdroj: vlastní zpracování

6.1.3 Otázka č. 3

Myslíte si, že novela insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb., byla potřebná a nezbytná?

V této otázce respondenti měli vyjádřit svůj názor na potřebu novely insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb. a to buď zaškrtnutím možnosti ano – novela byla potřebná a nezbytná, možnosti ne – novela nebyla potřebná a nezbytná, popřípadě mohli vyjádřit jiný názor. Shoda v počtu odpovědí byla u odpovědi ano – novela byla potřebná a nezbytná, a odpovědi ne – novela nebyla potřebná a nezbytná (oboje cca 30 %). Jedenáct respondentů vyjádřilo odlišný názor:

Respondent č. 1: *Z právního hlediska nezbytná a potřebná nebyla, ze společenského hlediska je to sporná otázka, sama na to mám protichůdné názory.*

Respondent č. 2: *Částečně, bylo třeba uvolnit prostor pro oddlužení sociálně slabších, ale koncepce umožnění oddlužení na úkor vlastnického práva věřitelů je z mého pohledu nekoncepční a částečně protiústavní zasahující do zaručeného práva na vlastnictví.*

Respondent č. 3: *Částečně ano*

Respondent č. 4: *Některá ustanovení (nebyla uvedena konkrétní ustanovení)*

Respondent č. 5: *Z hlediska věřitelů se jedná každopádně o novelu nepotřebnou a nechtěnou, vzhledem k tomu, že v současné době jsou všechny úpravy insolvenčního zákona ve prospěch dlužníků, tak těm samozřejmě novela vyhovuje, protože pro schválení oddlužení jsou tak minimální požadavky, že je v zásadě může splnit každý dlužník. Otázkou samozřejmě je, jak se jednotlivé soudy budou chovat po uplynutí lhůty k odpuštění dluhů u těch dlužníků, kteří opravdu platí minimum nutné pro schválení a mají přitom dluhy velkého rozsahu. Je zajímavé, že někteří dlužníci, kteří jsou dlouhodobě v exekucích a už si na to zvykli, se do oddlužení ani nehlásí, a to z důvodu, že pro ně je výhodnější mít nižší srážky, které jsou v exekucích než srážky v oddlužení, které jsou jako přednostní vyšší.*

Respondent č. 6: *Svět není černobílý, spíše tedy potřebná byla, přinesla značnou redukci nepřiměřených úroků a zvýhodnila některé handicapované skupiny dlužníků, mám na mysli důchodce. Na druhou stranu přinesla znejistění dlužníků co do délky trvání oddlužení, což v době pandemie a jejích ekonomických dopadů přináší mnoho nejasných otázek.*

Respondent č. 7: *Těžko říct*

Respondent č. 8: *Nezbytná nebyla. Jestli byla potřebná nevím.*

Respondent č. 9: *Ano potřebná, ne nezbytná*

Respondent č. 10: *Změna právní úpravy reflektovala společenskou situaci.*

Respondent č. 11: *Některé změny ano, některé ne, novela řeší více oblastí*

Tabulka 3: *Potřeba novely*

Možnost odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	8	29,63%
Ne	8	29,63%
Jiná varianta	11	40,74%

Zdroj: vlastní zpracování

6.1.4 Otázka č. 4

Bylo by pro Vás, jako insolvenčního správce, výhodnější, kdyby se počítalo se sedmiletou variantou, jako bylo původně ve sněmovním tisku nebo jste spokojen s přijetím pětileté varianty oddlužení?

V této otázce měli dotazovaní insolvenční správci vybrat podle jejich názoru nejvýhodnější variantu pro délku insolvenčního řízení. Pro pětiletou variantu bylo 41 % dotázaných, variantu sedmiletou by raději volilo 37 % respondentů a 6 respondentů v dotazníku uvedlo jinou odpověď:

Respondent 1.: *Pětiletá varianta je vyhovující, ale mám za to, že spíše se myslí na dlužníky a věřitelé dostávají stále menší plnění.*

Respondent 2.: *Zachovat hranici plnění věřitelům 30% za 5–7 let*

Respondent 3.: *Logicky by z pohledu insolvenčního správce byla výhodnější 7letá varianta, měla by i smysl pro dlužníky, pokud by byla zachována minimální 30 % částka uhrazení dluhů. Úmysl zákonodárce vede spíše k tomu, aby do budoucna byly pouze tříletá varianta.*

Respondent 4.: *Otázku nepovažuji za příliš aktuální, nemá smysl se zabývat tím, co by bylo výhodnější, kdyby tak v minulosti Parlament rozhodl. Spíše vnímám jako nepříznivý faktor v současné době zpracovávaný návrh tříletého oddlužení pro všechny, což vede řadu lidí k nepříliš uvážlivým nákupům, neboť se řídí heslem – půjdu v příštím roce do tříletého oddlužení, takže jaképak strachy.*

Respondent 5.: *Délka trvání insolvenčního řízení ve formě oddlužení by měla odpovídat tomu, co jsou dlužníci obecně schopni reálně plnit s cílem uspokojit pohledávky svých věřitelů v maximální možné míře, tzn. nepřiměřené prodlužování trvání insolvenčního řízení by ani neplnilo svůj účel, tím méně účel předvídaný insolvenčním zákonem; teoreticky by bylo možné uvažovat o tom, že při delší délce trvání řízení obdrží věřitelé vyšší uspokojení svých pohledávek, ale prakticky by nebyli dlužníci dobře motivováni ke snaze o maximální uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů, tedy bychom spíše očekávali, že by v praxi vyšší plnění na své pohledávky věřitelé neobdrželi.*

Respondent 6.: *Výhodnější pro správce je vždy delší doba, protože má větší odměnu (za každý měsíc trvání oddlužení). Ale důležité asi je, co je výhodné pro věřitele, dlužníka a společnost.*

Tabulka 4: Varianta délky řízení

Možnost odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost
5letá	11	40,74%
7letá	10	37,04%
Jiná varianta	6	22,22%

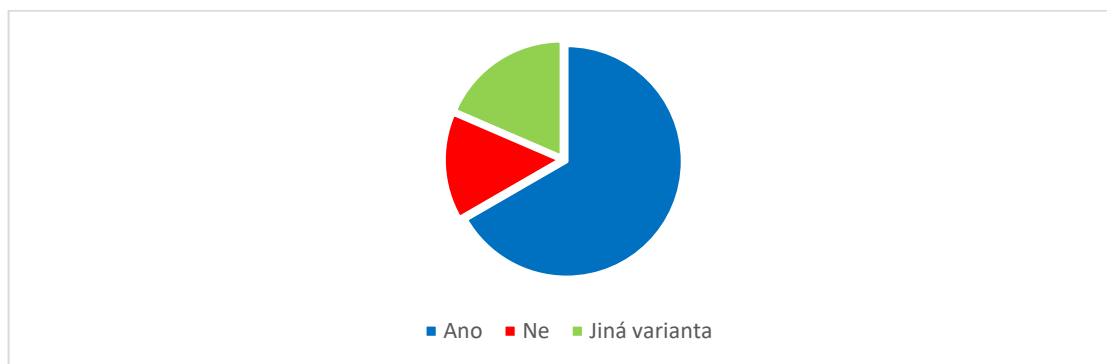
Zdroj: vlastní zpracování

6.1.5 Otázka č. 5

Z vašeho pohledu insolvenčního správce, sledujete možnost přerušeni a prodloužení průběhu oddlužení jako výhodnou?

Z grafu č. 1 je zřetelné, že nadpoloviční většina dotázaných insolvenčních správců mají na tuto otázku stejný pohled a to že, přerušeni a prodloužení průběhu řízení je výhodou. Pouze 4 insolvenční správci tyto dvě novinky v insolvenčním zákoně za výhodné neshledávají. Zbylých 5 insolvenčních správců odpověděli, že se s těmito novinkami ještě nesetkali. A jeden z těchto insolvenčních správců je toho názoru, že přerušeni a prodloužení průběhu oddlužení mělo smysl pouze v případě, že by byl zachován 30% limit.

Graf 1: Přerušeni a prodloužení

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 5: Přerušeni a prodloužení

Možnost odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	18	66,67%
Ne	4	14,81%
Jiná varianta	5	18,52%

Zdroj: vlastní zpracování

6.1.6 Otázka č. 6

6.1.6.1 Otázka č. 6a

Je, podle Vašeho názoru, správné, že i fyzickým podnikajícím osobám je otevřena možnost oddlužení?

Velká většina respondentů odpovědělo na tuto otázku ano, tedy souhlasí, že je správné otevření možnosti oddlužení i pro fyzické podnikající osoby.

Pouze 2 respondenti odpověděli jinou variantou: 1. respondent: „*I před zák. č. 31/2019 Sb. soudy umožňovaly podnikajícím fyzickým osobám vstup do oddlužení. Bylo to ale problematické a bez přesných zákonem stanovených podmínek. OSVČ tuto možnost oddlužení běžně využívají, i když je velmi obtížné rozlišit, zda se do úpadku dostaly jen v důsledku svého podnikání (zejména dluhy vůči dodavatelům) nebo z obdobných důvodů jako nepodnikatelé (např. úvěry).*“ a druhý respondent odpověděl, že k této části otázky nemá vlastní názor.

Tabulka 6: Možnost oddlužení pro OSVČ

Možnost odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	25	92,59%
Ne	0	0,00%
Jiná varianta	2	7,41%

Zdroj: vlastní zpracování

6.1.6.2 Otázka č. 6b

Využívají OSVČ tuto možnost?

Na otázku, zdali podnikající osoby využívají možnost řešení úpadku oddlužením odpovědělo 89 % dotázaných ano. Dva insolvenční správci odpověděli ne nebo spíše ne. Jeden dotázaný insolvenční správce odpověděl, že k této problematice nemá názor.

Tabulka 7: Využívání oddlužení

Možnost odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	24	88,89%
Ne/spíše ne	2	7,41%
Jiná varianta	1	3,70%

Zdroj: vlastní zpracování

6.1.7 Otázka č. 7

Jaké shledáváte další přínosy pro insolvenční správce této novely?

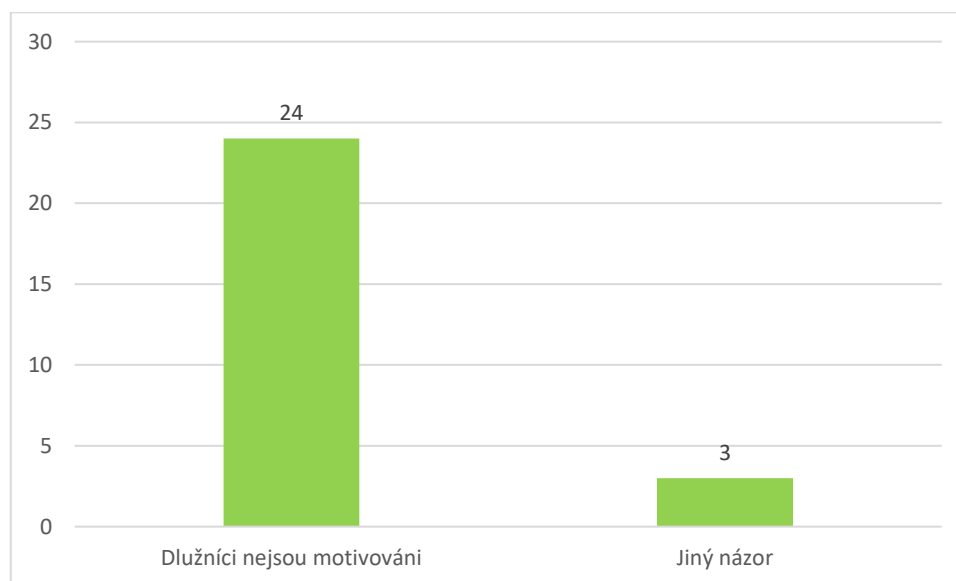
V této otázce mohli insolvenční správci volně vyjádřit svůj názor na danou problematiku. K problematice se 3 insolvenční správci nevyjádřili. Jedna polovina ze zbylých respondentů psala pouze o výhodách pro dlužníky, druhá polovina vypsala dle svého názoru nevýhody pro insolvenční správce.

6.1.8 Otázka č. 8

Jaký je Váš pohled na poslední novelu ve vztahu k motivování dlužníků k plnění svých závazků ve vztahu k zásadě pacta sunt servanda?

Tato otázka měla za úkol zjistit, zdali jsou s usnadňováním podmínek pro přijetí návrhu na oddlužení, dlužníci stále motivováni k plnění svých povinností a závazků, a to ve vztahu k zásadě *pacta sunt servanda* („smlouvy se mají dodržovat“). Z grafu je patrný převládající názor o tom, že dlužníci nejsou motivováni k plnění svých závazků.

Graf 2: Motivace dlužníků

Zdroj: vlastní zpracování

6.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření s ohledem na stanovené hypotézy

Hlavním cílem kvantitativního výzkumu bylo zjištění subjektivních pohledů na novelu č. 31/2019 Sb., od insolvenčních správců. První dvě otázky měly pouze ukázat rozdílnost v délce praxe v oboru práva a oblasti insolvencí, z těchto otázek však žádné výsledky vyhodnoceny nebudou. Pro průzkum byly důležité zbylé otázky díky nim bylo snazší získat informace potřebné k potvrzení či zamítnutí hypotéz.

Hypotéza č. 1: *Novela insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb., byla potřebná a nezbytná.*

Zde by se dali insolvenční správci rozdělit do dvou skupin. Jedna skupina si myslí, že novela zákona potřebná a nezbytná byla, druhá skupina nikoli. Shodují se s názorem, který uvedl jeden z dotazovaných insolvenčních správců – důležité je však nezapomenout, že svět není černobílý, tudíž potřebná byla, nikoli však nezbytná. Přinesla značnou redukci nepřiměřených úroků a zvýhodnila některé skupiny dlužníků, na druhou stranu přinesla spíše nevýhody pro insolvenční správce – viz hypotéza č. 3.

Hypotéza č. 2: *Pětiletá varianta oddlužení je pro insolvenční správce výhodnější nežli původně navrhovaná sedmiletá varianta.*

U této hypotézy byly odpovědi opět velmi rozdílné. Jedna část se shoduje na pětileté variantě oddlužení, druhá by raději přivítala variantu delší, kde kromě toho, že pro insolvenční správce by to znamenalo větší odměnu i pro dlužníky by měla větší smysl 7letá varianta při zachování minimální 30 % částky uhrazení dluhů. Dále je zde vnímán nepříznivý faktor zpracování návrhu tříletého oddlužení pro všechny, což povede řadu lidí k nepříliš uvážlivým nákupům a v případě neschopnosti za tyto nákupy zaplatit, zvolí raději snazší variantu, a to tříleté oddlužení.

Hypotéza č. 3: *Novela obsahuje velké množství přínosů pro insolvenční správce.*

Na základě odpovědí insolvenčních správců byla tato hypotéza naprosto vyvrácena. U této hypotézy přibližně polovina odpovědí nám říká, že pro insolvenční správce žádné přínosy novela zákona č. 31/2019 Sb., nepřinesla, spíše pro dlužníky. Někteří insolvenční správci uvedli přínosy pro dlužníky, mezi které patří:

- ✓ možnost oddlužení pro další skupiny osob jako je například skupina zvláště chráněných osob (důchodci)
- ✓ možnost insolvenčního soudu ke změně výše splátek i po schválení oddlužení
- ✓ spojení splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty
- ✓ stanovení pravidel pro splátkový kalendáře podnikající fyzické osoby
- ✓ možnost splnění oddlužení v době 3 let od schválení oddlužení při splacení alespoň 60% zjištěných nezajištěných pohledávek
- ✓ vyjasnění výpočtu splátek u podnikatelů
- ✓ možnost kombinace splátek a zpeněžení majetkové podstaty

Zbývá polovina se spíše shoduje na tom, že pro insolvenční správce přinesla tato novela pouze nevýhody. Tyto nevýhody jsou shrnuty v následujících odrážkách:

- podstatný nárůst administrativy
- nové povinnosti, které jsou někdy takřka neřešitelné, např. neustálá průběžná kontrola dlužníků ve vztahu k možnostem jejich výdělku a jejich maximalizování
- ani zavedení možnosti navrhnout sociální poradenství pro dlužníka není pro IS pomoc, neboť soudy takticky vyžadují, aby pokud by IS takovéto poradenství navrhl, tak jej pro dlužníka také zajistil. Z toho logicky plyne, že IS sociální poradenství pro dlužníky nenavrhují
- insolvenční správci mají za více povinností stejnou odměnu, která se 10 let nezměnila.

Hypotéza č. 4: *Motivování dlužníků k plnění svých závazků je postaveno novelou do pozadí, což vede k rozporu se zásadou pacta sunt servanda.*

Naprostá většina dotázaných insolvenčních správců až na tři výjimky se shoduje na tom, že každá novela insolvenčního zákona nepomáhá k motivování dlužníků k plnění svých závazků. Někteří dokonce tvrdí, že tato novela z roku 2019 jde přímo proti zásadě *pacta sunt servanda*.

Jeden z insolvenčních správců uvádí na konkrétním případě, že motivace k plnění závazků je nulová – manželé s několikamilionovými dluhy za pět let v oddlužení splatí cca 2 % svých dluhů. Dále uvádí, že dlužníci jsou roky přesvědčováni ze strany politiků, že si za své dluhy vlastně nemůžou, že jsou obětí systému a věřitelů a že tedy nemají povinnost plnit své závazky a povinnosti. Podle jeho názoru lze slyšet tuto argumentaci i nyní, kdy s ohledem na pravidla oddlužení zůstává v dluhové pasti pouze ten, kdo v ní zůstat chce, zároveň je v dnešní době systém oddlužení lehce zneužitelný.

Podle dalšího názoru dlužníci nejsou nikterak vedeni k dodržování svých závazků, protože vědí, že nakonec je s nepatrnými náklady vyřeší oddlužení. Avšak tento respondent uvádí, že se mezi všemi těmito dlužníky najdou i dlužníci, kteří si uvědomují nesprávnost svého počínání vedoucího k dluhům a úpadku a mají skutečný zájem o řešení této situace. Jsou zde i dlužníci, kteří se do tíživé situace dostali v důsledku nezaviněných okolností.

Díky novelám insolvenčního zákona se stupňuje laxní přístup dlužníků, vědí, že podmínky pro oddlužení jsou čím dál tím mírnější, a proto si půjčují bez ohledu na zásadu *pacta sunt servanda*, protože se přece mohou snadno oddlužit.

Velký vliv na demotivaci dlužníků platit cokoli navíc má zrušení hranice 30% plnění, kdy začne převládat snaha zaplatit co nejméně.

Jedním z dalších názorů je, že existuje nízká informovanost dlužníků ohledně uzavíraných smluv, ale ne vždy je to vinou věřitele. Insolvenční správce má za to, že pokud dlužník (myšleno dlužník, který se ne zcela zabývá svou ekonomickou situací) má možnost získat nějaké finance formou půjčky, zápůjčky, úvěru a podobně, v dané situaci neřeší příslušenství, smluvní pokuty apod. Neuvědomuje si, nebo si nechce uvědomovat, co se stane v případě, že nebude plnit smluvní podmínky a jaký dosah to může mít z hlediska nárůstu závazků.

Další z insolvenčních správců má velmi podobný názor, a to, že obecně se podnikající dlužníci pouští i do větších zakázek bez smluvního ošetření, stále zde chybí minimální znalost a aplikace práva ze strany dlužníků. Společenská tolerance je k tomu nezdravě vysoká.

Na otázku, co způsobuje to, že dlužníci nejsou motivováni k plnění svých závazků je, že mnozí dlužníci čelili po mnoho let exekucím, ve kterých jim právě motivace k plnění dluhů v zásadě chyběla, a neměli možnost své dluhy řešit jinak. Před zákonodárcem tedy stojí k řešení otázka, jak právní úpravu v tomto směru optimalizovat, aby byla širší škála dlužníků k plnění dluhů více motivována.

Naopak se mezi odpověďmi objevily tři názory, které vybočují od ostatních odpovědí v tomto dotazníkovém šetření. První respondent tvrdí: *„Důležitější je podle mě zkoumat poctivý záměr na straně dlužníka i věřitele při uzavírání smlouvy a příčiny úpadku dlužníka“*. Druhým názorem je, že insolvenční právo nemá na tuto motivaci vliv, většina podnikatelů, a i spotřebitelů se obecně snaží svým závazkům dostát. Insolvencí řeší až situace, kdy z nejrůznějších příčin se toto stane nemožné.

Poslední názor se opírá o skutkovou podstatu trestných činů obsažených v trestním zákoníku: *„Vzhledem k tomu, že skutkové podstaty trestných činů § 222 - § 227 trestního zákoníku zůstávají nezměněny, tedy že případná trestní odpovědnost dlužníka trvá, nepovažují tuto novelu ve vztahu k záměrnému neplnění dlužníků za zásadní“*.

6.3 Vyhodnocení rozhovorů s ohledem na stanovené hypotézy

Řízený rozhovor se skládal ze 7 různorodých otázek. Prvním cílem bylo utvoření uceleného obrázku na celou problematiku z pohledu soudců insolvenčního úseku Krajského soudu v Českých Budějovicích. Druhým cílem bylo též zodpovězení předem stanovených hypotéz.

Hypotéza č. 1: *Novela insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb., měla za následek rapidní nárůst počtu osob (včetně OSVČ), kteří chtějí řešit úpadek či hrozící úpadek formou oddlužení.*

Rozhovory s oběma respondenty potvrzují, že se opravdu zvýšil počet osob, kteří chtějí řešit svou nepříznivou finanční situaci formou oddlužení, nikoli však v takové míře, jak se předpokládalo. JUDr. Ing. Zdeněk Strnad, Ph.D., MPA tvrdí, že je velmi těžké odhadovat, vzhledem k tomu, že do porovnání vstoupil Covid-19. Lex Covid I. a II. výrazně zmírnil podmínky pro ukončování oddlužení. Nárůst nastal pouze v prvních 2-3 měsících po novele. „*Informace, které tehdy byly od exekutorské komory, od různých dlužnických, sociálních, charitativních organizací, že tady jsou statisíce až milion dlužníků, kteří budou žádat o oddlužení, se nepotvrdila*“, říká JUDr. Ing. Zdeněk Strnad, Ph.D., MPA.

JUDr. Miroslav Veselý je toho názoru, že důvodů pro tak nízké zvýšení je hned několik. Jednak jde o povědomí OSVČ, do jaké míry mohou svou případnou úpadkovou situaci řešit i ve formě oddlužení. Druhým důvodem je také ochota věřitelů přistoupit na určité způsoby řešení úpadku. Neposledním důvodem může být i přístup k podnikání těchto osob, otázka úpadku je poměrně zásadním zásahem do života těchto osob a podle názoru JUDr. Veselého v naší společnosti stále není zakořeněná odpovědnost za vzniklou situaci. Spousta osob neřeší svou nepříznivou finanční situaci okamžitě, začnou situaci řešit až po proběhnutí různých exekucí.

Hypotéza č. 2: *Po tzv. oddlužovací novele je nyní oddlužení snazší pro podnikající fyzické osoby (OSVČ).*

Podle názoru JUDr. Veselého oddlužení pro podnikající fyzické osoby jednodušší ani výhodnější není. Je to pouze možnost určitým způsobem se svých dluhů zbavit. Osoby samostatně výdělečně činné se tak zařadily do skupiny osob, kterým je umožněno ucházet se o oddlužení. Komplikovanější u oddlužování OSVČ mají insolvenční správci, kteří musí obezřetněji kontrolovat poctivý úmysl dlužníků, například zda dodržuje EET či nepracuje „na černo“. Další problém u zjišťování poctivého úmyslu doktor Veselý shledává v daňově uznatelných a neuznatelných nákladech. Dlužníci většinou spoléhají na to, že si určité položky dají do nákladů a kontrola jim na to nepříjde.

JUDr. Ing. Zdeněk Strnad, Ph.D., MPA si myslí, že oddlužení pro podnikající fyzické osoby je určitě výhodnější než před přijetím „oddlužovací“ novely. A to z důvodu, že do té doby platila striktní povinnost uspokojení věřitelů alespoň v minimálním rozsahu 30 % po pěti letech. JUDr. Ing. Zdeněk Strnad, Ph.D., MPA dále říká: *„Taková podmínka dneska v oddlužení nezaznívá. Dnes bude v zásadě oddlužen každý, kdo vydrží těch pět let v oddlužení, vyjma těch 3letých oddlužení, a nebude zpochybněno, že činil všechno, co mohl, aby své věřitele uspokojil co nejvíce. I po „oddlužovací novele“ ale v insolvenčním zákoně zůstala do jisté míry ta 30% hranice, ale jenom jako určitá pomůcka. V zákoně se dnes říká, že kdo uspokojí své věřitele nad 30 %, tak vlastně se u něho předpokládá, že dělal, co mohl, a dál se to nezkoumá. Jinak řečeno, kdo bude mít své věřitele v oddlužení uspokojené nad 30 %, tak má téměř jisté, že ho soud osvobodí. Kdo bude mít pod 30 %, tam se může stát, že se bude zjišťovat, jestli si náhodou nemohl někde vydělat víc, jestli náhodou nemohl mít líp placené zaměstnání atd.“*

Hypotéza č. 3: *Možnost přerušení a prodloužení průběhu oddlužení se stalo výhodou a velké množství dlužníků, včetně OSVČ, tuto možnost vřele přivítalo.*

Oba respondenti mluví o přerušení a prodloužení jako o institucích, které jsou smysluplné a pro dlužníky užitečné, protože v době přerušení řízení, dlužníkovi nejsou strhávány žádné finanční částky. Oba respondenti se však shodují, že se s žádným případem s přerušením či prodloužením nesetkali. JUDr. Veselý vidí příčiny

toho v chybějící odpovědnosti dlužníků. Navíc dlužníci nejsou nijak motivováni, aby si dobrovolně přerušovali či prodlužovali insolvenční řízení.

Podle JUDr. Ing. Zdeňka Strnada, Ph.D., MPA je velmi krátká doba na usuzování, zdali se institut prodloužení bude využívat. O prodloužení dlužník může žádat až na konci samotného oddlužovacího procesu, což nejdříve nastane až za tři roky od účinnosti „oddlužovací“ novely. Zatím tyto instituty nebyly využívány, protože doposud nebylo potřeba.

Hypotéza č. 4: *Epidemie koronaviru covid-19 má negativní dopad na insolvenční soudy.*

Tato hypotéza se zatím taktéž nepotvrdila. JUDr. Ing. Zdeněk Strnad, Ph.D., MPA, vidí jako důvod především Lex Covid I. a II. a vládní politiku, která velmi významně ekonomiku dotuje. Dále říká, že kromě několika málo jednotek nekrachují žádné větší podniky. Nicméně je zapotřebí sledovat odborné analýzy, které se tímto tématem zabývají, protože odborníci varují, že během letošního roku ke krachování v důsledku pandemie dojde. *„Je to nevyhnutelné. Procházíme obrovskou krizí, která momentálně byla zmírněna a změkčena těmi dotacemi, které ale jednou skončí. A pak se ukáže, co je životaschopné, a co ne“* říká JUDr. Ing. Zdeněk Strnad, Ph.D., MPA, na tuto problematiku.

JUDr. Miroslav Veselý má na situaci velmi podobný názor a dále dodává: *„Jde především o to, že byl přijat zákon na zmírnění dopadu covidu i na insolvenční řízení. Zatím to lidé skutečně neřeší. My se setkáváme s tím, že je nám hlášený v celé řadě řízení propad v příjmech. To není ale otázka, kterou bychom my řešili, protože se nejedná o dlužníkem zaviněný propad. Jde o otázku celospolečenskou, dlužník za to nemůže, my ho za to nemůže nijak postihovat, bereme to pouze na vědomí. Covid se zatím ani neprojevil ve zvýšení počtu nově zahájených řízení. Myslím si, že ten vliv bude nepochybný, ale zatím se neprojevuje. Podle mého názoru toto období začne možná až nouzový stav skončí a situace se změní. Nepochybně tato situace má dopad na celou řadu dlužníků.“*

7 Závěr

Novela zákona č. 31/2019 Sb. přinesla velkou řadu změn a novinek, které jsou obecně vzato přínosné pro insolvenční prostředí. Většina těchto přínosů však byla zastíněna pandemií koronaviru Covid-19. Je však nanejvýš pravděpodobné, že po skončení nouzového stavu dojde k očekávanému nárůstu počtu zájemců o řešení úpadkové situace pomocí institutu oddlužení. Podle mého názoru jsou bohužel přínosy pouze pro dlužníky, naopak pro insolvenční správce a věřitele se přínosy hledají velmi těžko.

Teoretická část v úvodu popisuje historický vývoj insolvenčních. Dále jsou zde rozebrány teoretické poznatky z oblasti insolvenčního práva zahrnující řešení úpadku, konkurs, reorganizaci, oddlužení. Velká část práce se zabývá změnami v oddlužení pro podnikající fyzické osoby po novele insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb., která nabyla účinnosti dne 1. 6. 2019. Za jednu z nejvýznamnějších změn by se dalo považovat umožnění ucházet se o řešení své úpadkové situace i podnikajícím fyzickým osobám.

Během psaní této práce došlo k pandemii koronaviru Covid-19 a do insolvenčního zákona se přibýly novely známé jako Lex Covid I. a Lex Covid II. Pro aktuálnost práce jsou i tyto novely zahrnuty do teoretické části této práce.

V praktické části byl zkoumán pohled na „oddlužovací novelu“ ze strany insolvenčních správců i ze strany soudců insolvenčního úseku Krajského soudu v Českých Budějovicích a následně vyhodnoceny výsledky s předem stanovenými hypotézami.

Pohledy dotazovaných soudců insolvenčního úseku se v zásadě neliší, rozdílnost názorů bychom našli u insolvenčních správců, avšak i zde převládá jednotný názor. Jedním příkladem za všechny by mohla být poslední otázka dotazníkového šetření, kdy necelých 90 % respondentů odpovědělo na problematiku ohledně zásady *pacta sunt servanda* jednoznačně – dlužníci nejsou motivováni k plnění svých závazků a povinností.

Současná novela, která je v účinnosti od roku 2019, sice pomáhá více lidem, kteří se nacházejí v úpadkové situaci, avšak je zde, dle mého názoru, stále určitý kompromis. Připravovaná opětovná novela insolvenčního zákona, jež částečně transponuje evropskou směrnici o restrukturalizaci a insolvenci, přináší zásadní úpravy do institutu oddlužení. Zejména se jedná o zkrácení doby oddlužení pro všechny fyzické osoby pouze na 3 roky. Dále přidává i novou procesní fázi umožňující dokončení zpeněžení majetkové podstaty. Tato transpoziční novela by měla být účinná od 1. července 2021. Jestliže jste nebyli přesvědčeni o demotivaci dlužníků k plnění svých povinností a závazků nyní, po této novele by měl být o tom přesvědčen každý. Vymahatelnost pohledávek bude pro věřitele skoro nemožná.

Podle mého osobního názoru by měl zůstat určitý kompromis, který v oddlužení nebude zvyhodňovat ani jednu ze stran. Jako úvahu *de lege ferenda* bych podle mého názoru viděl zjednodušení procesu oddlužení a jednotnost ve všech aspektech, včetně co nejmenší ingerence insolvenčních soudů do insolvenčního řízení.

Summary and Keywords

The bachelor thesis describes the main changes in debt relief after the amendment of Insolvency Act No. 31/2019 Coll, which is effective from the 1st of June 2019, amending Act No. 182/2006 Coll., Bankruptcy and the Methods of its Resolution. The thesis provides basic information on insolvency proceedings, the historical development of the Insolvency Act, the characteristics of debt relief, bankruptcy and reorganization.

Another part of the thesis also deals with the amendment to the Insolvency Act, which aims to alleviate the negative consequences of the covid-19 pandemic on the economic situation of citizens and self-employed persons.

The practical part detects the view of amendment No. 31/2019 Coll., from insolvency administrators and judges of the insolvency section of the Regional Court in České Budějovice and evaluates the results with predetermined hypotheses.

Key words: debt, debt relief, insolvency act, amendment, self-employed persons

Seznam literatury

Monografie:

- 1) BŘEZINOVÁ, H. (2009) *Ekonomické aspekty insolvenčního zákona: účetnictví jako základní zdroj informací pro insolvenční řízení*. 1. vydání. Praha: BOVA POLYGON.
- 2) Kozák J., & kol. (2019). *Insolvenční zákon: komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck.
- 3) Smrčka L. & kol. (2016). *Insolvenční řízení (očekávání, realita a budoucnost insolvenčního zákona)*. Praha: Professional Publishing

Odborné časopisy

- 4) CISION PR Newswire (2017). *Struggling with debt? Freedom debt relief presents 7 debt relief options* [on-line]. Dostupné z www: <https://www.prnewswire.com/news-releases/struggling-with-debt-freedom-debt-relief-presents-7-debt-relief-options-300555356.html>
- 5) Orlová, P. (2013). *Účetnictví v praxi*. Wolters Kluwer, článek číslo 3/2013. Dostupné z www: <https://www.dauc.cz/dokument/?modul=li&cislo=43704>
- 6) Právní prostor (2019). *Novela insolvenčního zákona* [on-line]. Dostupné z www: <https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-insolvencniho-zakona>
- 7) Zoulík, F., (2009). *Vývoj insolvenčních řízení*. Právní fórum, 4. Dostupné z www: <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d8554v11354-%20vyvoj-insolvencnich-rizeni/>

Internetový zdroj

- 8) BusinessInfo.cz: *Novela insolvenčního zákona 2019* [on-line]. Dostupné z www: <https://www.businessinfo.cz/navody/novela-insolvencniho-zakona-2019-ppbi/>
- 9) Insolvenční rádce: *Jak se změnil výpočet insolvence od 1. 7. 2020* [on-line]. Dostupné z www: <https://www.insolvencniradce.cz/jak-se-zmenil-vypocet-insolvence-od-1-7-2020/>

- 10) Měšec: Jak se srazí zaměstnanci ze mzdy, když je mu povoleno oddlužení [on-line]. Dostupné z www: <https://www.mesec.cz/clanky/jak-se-srazi-zamestnanci-ze-mzdy-kdyz-je-mu-povoleno-oddluzeni/>
- 11) Podnikatel: Právní novinky, které by neměly uniknout pozornosti podnikatelů v roce 2019 [on-line]. Dostupné z www: <https://www.podnikatel.cz/clanky/pravni-novinky-ktere-by-nemely-uniknout-pozornosti-podnikatelu-v-roce-2019/>
- 12) Podnikatel: Zásadní změny v exekucích a insolvenčních. Účinnost okamžitá [on-line]. Dostupné z www: <https://www.podnikatel.cz/clanky/zasadni-zmeny-v-exekucich-a-insolvencich-ucinnost-okamzita/>
- 13) Podnikatel: Změny v oddlužení z pohledu zaměstnavatelů [on-line]. Dostupné z www: <https://www.podnikatel.cz/clanky/zmeny-v-oddluzeni-z-pohledu-zamestnavatele/>
- 14) Portál Pohoda: Likvidace dluhů a pohledávek z hlediska daně z příjmů [on-line]. Dostupné z www: <https://portal.pohoda.cz/dane-ucetnictvi-mzdy/dan-z-prijmu/likvidace-dluhu-a-pohledavek-z-hlediska-dane-z-pri/>
- 15) Praktický průvodce insolvenčním řízením: „LEX COVID“ účinný od 24.4.2020 již zpracován ve výkladu! [on-line]. Dostupné z www: <https://www.insolvencni-zakon-komentar.cz/onb/>
- 16) Právo21: 7 nejdůležitějších novinek v insolvenčních v době pandemie [on-line]. Dostupné z www.: <https://pravo21.online/pravo/7-nejdulezitejsich-novinek-v-insolvencich-v-dobe-pandemie>
- 17) Právo21: Seriál o insolvenčních: Rozhodnutí o insolvenčním návrhu a o návrhu na povolení oddlužení insolvencí [on-line]. Dostupné z www: <https://pravo21.online/pravo/serial-o-insolvencich-rozhodnuti-o-insolvencnim-navrhu-a-o-navrhu-na-povoleni-oddluzeni>
- 18) Rutland & Partners: Poslanecká sněmovna schválila změny v oblasti insolvenčí [on-line]. Dostupné z www: <https://rutlandandpartners.com/cs/poslanecka-snemovna-schvalila-zmeny-v-oblasti-insolvenci/>

Právní předpisy

- 19) Česká republika (2006). Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).
- 20) Česká republika (2006). Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích
- 21) Česká republika (2019). Zákon č. 31/2019 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
- 22) Česká republika (2020). Zákon č. 191/2020 Sb., o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru SARS CoV-2 na osoby účastnící se soudního řízení, poškozené, oběti trestných činů a právnické osoby a o změně insolvenčního zákona a občanského soudního řádu.

Seznam použitých obrázků, grafů a tabulek

Seznam obrázků

OBRÁZEK 1: PRŮBĚH INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ	21
--	----

Seznam grafů

GRAF 1: PŘERUŠENÍ A PRODLOUŽENÍ	38
GRAF 2: MOTIVACE DLUŽNÍKŮ	40

Seznam tabulek

TABULKA 1: PRÁVNÍ VĚDA	35
TABULKA 2: PRAXE V INSOLVENČNÍM PRÁVU	35
TABULKA 3: POTŘEBA NOVELY.....	36
TABULKA 4: VARIANTA DÉLKY ŘÍZENÍ.....	37
TABULKA 5: PŘERUŠENÍ A PRODLOUŽENÍ	38
TABULKA 6: MOŽNOST ODDLUŽENÍ PRO OSVČ	39
TABULKA 7: VYUŽÍVÁNÍ ODDLUŽENÍ.....	39

Seznam příloh

PŘÍLOHA 1: FORMULÁŘ.....	57
PŘÍLOHA 2: DOTAZNÍK.....	59
PŘÍLOHA 3: ROZHOVOR Č. 1	60
PŘÍLOHA 4: ROZHOVOR Č. 2	67

Seznam zkratek

InsZ Insolvenční zákon

ZoIS Zákon o insolvenčních správcích

o.s.ř. Občanský soudní řád

OSVČ Osoby samostatně výdělečně činné

IS Insolvenční správce

apod. a podobně

např. například

tzv. takzvané

tj. to jest

mj. mimo jiné

Návrh na povolení oddlužení

Návrh na povolení oddlužení

I. Označení soudu a spisová značka

Soudu

Spis. značka /

II. Druh návrhu

Návrh na povolení oddlužení dlužník spojuje s insolvenčním návrhem: Ano Ne

Společný návrh manželů na povolení oddlužení: Ano Ne

Manžel / manželka v insolvenčním řízení: Ano Ne

Navrhovaný způsob oddlužení:

III. Identifikace dlužníka

Fyzická osoba Právnícká osoba

Osobní údaje Titul před: Jméno: Příjmení: Titul za: Státní příslušnost:

Datum narození: Rodné číslo: Osobní stav: IČO:

Bydliště/sídlo Ulice: Č. p./Č. Č. o.: PSČ: Obec: Stát:

Adresa pro doručování (korespondenční adresa):

Jiné kont. údaje E-mail:
Datová schránka:
Telefon:

IV. Identifikace osoby oprávněné jednat za dlužníka

Osoba oprávněná jednat za dlužníka je: Ano Ne

VI. Podrobný popis okolností, z nichž lze usuzovat na výši hodnoty plnění, které při oddlužení obdrží nezajistění věřitelé dlužníka včetně odůvodnění schopnosti splnit podmínku podle § 395 odst. 1 písm. b) InsZ

Počet dlužníkem vyživovaných osob:

Výživné stanovené soudem (celková výše / počet osob): Kč

Výše dlužného vyživného: Kč odhadovaná

Výše odměny sepisovatele návrhu na povolení oddlužení: Kč

VII. Údaje o všech příjmech dlužníka za posledních 12 měsíců

Celková výše příjmů: Kč

Jsem zaměstnán ve společnosti Unihobby Market, a. s. na dobu neurčitou s měsíčním příjmem 18 000 Kč - čistá mzda.

VIII. Očekávané příjmy dlužníka v následujících 12 měsících

Celková výše příjmů: Kč

Příjem z pracovního poměru u společnosti Unihobby Market, a. s. ve výši 18 000 Kč (čistá mzda). Celková výše za 12 měsíců bude činit 216 000 Kč.

IX. Dřívější insolvenční řízení dlužníka

Dřívější insolvenční řízení dlužníka: Ano Ne

X. Návrh na stanovení jiné než zákonem určené splátky

Navrhují, aby soud stanovil nižší, než zákonem určené splátky: Ano Ne

XI. Zahraniční věřitelé z EU

Dlužník má věřitele se sídlem, bydlištěm nebo obvyklým místem pobytu v jiném členském státě Evropské unie: Ano Ne

XII. Seznam příloh

Přílohy:

Č.:	Název přílohy:	Jméno souboru:	Velikost:	+

Zde uveďte další přílohy:

Č.:	Název přílohy:	+

Dlužník prohlašuje, že údaje uvedené v návrhu na povolení oddlužení a v jeho přílohách jsou pravdivé.

XIII. Podpis

Podpisem stvrzuje:

V Dne

Titul před: Jméno: Příjmení: Titul za:

Novela insolvenčního zákona z pohledu insolvenčních správců

DOTAZNÍK

- 1. Jak dlouho se věnujete právu: ... let**

- 2. Jak dlouhou máte praxi v oboru insolvenčního práva: ... let**

- 3. Myslíte si, že novela insolvenčního zákona č. 31/2019. byla potřebná a nezbytná?**
 - a) ano
 - b) ne
 - c) jiná varianta:

- 4. Bylo by pro Vás, jako insolvenčního správce, výhodnější, kdyby se počítalo se sedmiletou variantou, jako bylo původně ve sněmovním tisku nebo jste spokojen s přijetím pětileté varianty oddlužení?**
 - a) pětiletá varianta
 - b) sedmiletá varianta
 - c) jiná varianta:

- 5. Z vašeho pohledu insolvenčního správce, shledáváte možnost přerušení a prodloužení průběhu oddlužení jako výhodnou?**
 - a) ano
 - b) ne
 - c) jiná varianta:

- 6. Je, podle Vašeho názoru správné, že i fyzickým podnikajícím osobám je otevřena možnost oddlužení? Využívají OSVČ tuto možnost?**

- 7. Jaké shledáváte další přínosy pro insolvenční správce této novely? (stručná odpověď)**

- 8. Jaký je Váš pohled na poslední novelu ve vztahu k motivování dlužníků k plnění svých závazků ve vztahu k zásadě pacta sunt servanda?**

Přepis záznamu rozhovoru

Následující text je přepisem nahrávaného rozhovoru s uvedeným dotazovaným. Otázky jsou seřazeny tak, jak byly vyřčeny v rámci rozhovoru a psány tučným písmem, odpovědi na ně pak navazují přímo v uvozovkách.

Dotazovaní udělili ústní souhlas s nahráváním a zpracováním rozhovorů pro účely této bakalářské práce a přepis těchto rozhovorů jim byl poskytnut ke kontrole před provedením samotných analýz jejich odpovědí.

Rozhovor č. 1 – JUDr. Miroslav Veselý

samosoudce insolvenčního úseku Krajského soudu v Českých Budějovicích

Jaké nejzásadnější novinky podle vašeho názoru přinesla novela č. 31/2019 Sb.?

Nejzásadnější novinky... je těžké se bavit o jedné novele, protože insolvenční zákon, nebo vůbec insolvenční řízení je komplikované v tom, že každý rok přináší celou řadu novel toho zákona. Za loňský rok jich bylo 4-5, některé malé, některé větší. Takže těžko řešit ve vztahu k jedné novele. Předpokládám, že toto je ta větší, která se zabývala i tou otázkou možnosti oddlužování podnikatelů. Ono ani ta předchozí úprava nevyklučovala možnost oddlužení podnikatele v určitých specifických případech. Samozřejmě více či méně tento nedostatek legislativy se nahrazoval judikaturou. Tím se volalo po tom, aby tato velká otázka byla jednoznačně zakomponovaná do zákona. Po nás to vyžaduje i směrnice Evropské unie, abychom implementovali do našeho právního řádu možnost oddlužení fyzických osob podnikatelů. Proto se do tohoto zákona ta možnost dostala, s určitými výhradami, které víceméně nejsou časté, je tam možnost podání námitek proti tomu, zda podává návrh na oddlužení fyzická osoba podnikatel. Ale ty výhrady/námítky, o kterých by musel soud rozhodovat jsou minimální. Je tady i z hlediska věřitelské obce snaha nejenom zákonodárce, ale i té věřitelské obce řešit úpadkovou situaci dlužníka ve formě oddlužení, i když se nejedná výslovně o závazky pocházející výlučně z nepodnikatelské sféry, ale i z té podnikatelské sféry.

I podle mého názoru to zakládá nerovnost mezi dlužníky. Jestliže se přiznává možnost oddlužení podnikateli, který má jenom nepodnikatelské závazky, tak si myslím, že je i z hlediska Ústavy, ale i Evropského práva nespravedlivé, aby se neumožňovalo oddlužení i těm, kteří mají podnikatelské závazky. Samozřejmě se vším tím dalším, co k tomu náleží. Myslím si, že je to v pořádku, ale jsme k tomu nuceni Evropskou legislativou, která vlastně toto po nás vyžadovala. Máme ještě dnes poměrně hodně omezíček z tohoto pohledu možnost namítat, že ta osoba není oprávněná, není legitimována k podání toho návrhu. Pravděpodobně budeme tlačeni Evropskou judikaturou a legislativou k tomu, aby se tyto podmínky pro podnikatele změkčily.

Kde vidíte prostor pro zlepšení?

Otázka je, co to je zlepšení. Spíše je tady celospolečenská poptávka po řešení úpadkové situace dlužníků obecně. Je to samozřejmě celospolečenský problém. Nevěřím číselným údajům, které vycházejí ze statistických počtů exekucí a podobně. Ta čísla mi připadají přehnaná a současně je velký nedostatek v evidenci exekucí. Každopádně minimálně exekucí jsou řádově desítky tisíc, možná i několik stovek tisíc. Nemyslím si, že tři čtvrtě milionu, jak se uvádí. Ale problém to určitě je, protože pro celou řadu lidí není jejich situace ekonomicky řešitelná. Oni se dostali do takové dluhové spirály, která jim neumožňuje z té spirály vyskočit, protože jim stále nabíhají různé úroky a smluvní pokuty násobící se délkou prodlení. Proto oni samozřejmě nejsou ekonomicky schopni nějakým způsobem své dluhy umořovat a z této situace se dostat. Tito lidé se proto dostávají do šedé ekonomiky a opětovně se zadlužují. Je proto v pořádku, že zde existuje snaha tuto situaci řešit.

Tato novela se tuto situaci nějakým způsobem snaží řešit, je tomu již od roku 2014, kdy se do insolvenčního zákona dostala možnost oddlužení jako způsob řešení úpadku. Nyní se otevírá možnost i pro živnostníky, aby se mohli svých dluhů zbavit za předem zákonem stanovených podmínek a mohli ekonomicky dále fungovat. Samozřejmě za předpokladu, že jejich úmysl je poctivý a práva věřitelů jsou chráněny.

Někdy z mého pohledu se více ustupuje dlužníkům na úkor věřitelů, ale obecně se všichni shodneme na tom, že tuto situaci je nutné řešit. Je otázkou, do jaké míry je současná právní úprava ve vztahu ke všem účastníkům spravedlivá. Insolvenční zákon má § 5, který stanoví určité zásady pro celé insolvenčního řízení a říká, že po celé řízení

nemá být nikdo nedobrovolně zvýhodněn či poškozen. Je otázkou, jestli tento víceméně už politický přístup řešení úpadku ve formě oddlužení, některé tyto procesní subjekty nezvýhodňuje proti ostatním nebo některé nepoškozuje. Ale to už je otázka spíše politického obsahu zákona než právní.

Zvýšil se počet návrhů na oddlužení díky změnám pro oddlužení podnikatelů?

Zvýšil se, ale ne příliš, zřejmě se očekávalo daleko více. Je to otázka jednak povědomí OSVČ, do jaké míry mohou svou případnou úpadkovou situaci řešit i ve formě oddlužení. Druhá věc je v podstatě ochota věřitelů přistoupit na určité způsoby řešení úpadku.

V neposlední řadě je to i otázka přístupu k podnikání, protože samozřejmě otázka úpadku, ať už je to právnických osob nebo fyzických osob, poměrně zásadním zásahem do života těchto osob. V rámci naší společnosti není zakořeněná určitá odpovědnost za vzniklou situaci. Budeme-li se bavit o Německu a Rakousku, tam je snaha řešit svoji nepříznivou finanční situaci touto formou daleko větší. V těchto zemích jde daleko více o to jméno než o jméno v rámci České republiky. Když „ekonomicky zemře“ - dostane se do problému živnostník v Rakousku, tak mu jde o očištění jména i z hlediska rodiny, z hlediska celospolečenských poměrů, u nás toto zakořeněné moc není. Když se u nás někdo dostane do problémů, většina lidí toto neřeší. Hlavně to neřeší včas, řeší to mnohdy až poté, co proběhnou různé exekuce a ti lidé už nic nemají. Neřeší to v době, kdy by mohli ještě dále ekonomicky fungovat. Tuto situaci neřeší ani živnostenský zákon, který automaticky neznemožňuje podnikajícím fyzickým osobám dál podnikat. Takže když se do insolvence tyto lidé nedostanou v důsledku trestné činnosti, ale jestliže se tam někdo dostane v důsledku špatných ekonomických úvah a špatného plánování, špatného organizování své podnikatelské činnosti nebo v důsledku druhotné platební neschopnosti s ohledem na úpadek někoho třetího, tak u nás pořád nepřevládá snaha to včas řešit, kdy to má ještě nějaké ekonomické možnosti. I ta osoba samostatně výdělečně činná rezignuje až v momentě, když jí v exekuci všechno seberou, kdy už nic nedělá, už sám nepodniká a chce se jenom zbavit dluhů.

Zákon je postaven na tom, že my dlužníka pustíme do „druhého kola“ oddlužení, protože oddlužení se nejdříve tzv. povoluje s tím, že se zkoumají pouze formální náležitosti toho procesu, jestli je dlužník vůbec způsobilým se oddlužit.

Podstatná je fáze, která končí rozhodnutím o schválení oddlužení a podstatné pro následnou fázi je to, zda dlužník je schopen, jak to stanovuje zákon, uhradit náklady řízení a minimálně stejnou částku odvádět věřitelům se zjištěnými pohledávkami. Druhá věc je, že se musí určitým způsobem chovat. Snažit se, aby i v průběhu insolvenčního řízení se mohlo konstatovat, že k plnění svých povinností přistupoval poctivě. U každého dlužníka to může být jiné, někdo může zkrachovat, protože udělal špatné obchody, zadlužil se, neplatili mu třetí osoby, jiný mohl mít úraz, nemoc a dostal se do problému úplně z jiných důvodů. Ekonomické možnosti každého subjektu se zkoumají individuálně, zda se chová poctivě, jestli se snaží svým věřitelům splácet podle svých možností a schopností maximální částku. Je proto nutné přihlídnout k jeho možnostem a schopnostem, které má. To se vyhodnocuje až na samém závěru oddlužení, kdy insolvenční správce, který je tam ustanoven, podává zprávu o splnění oddlužení. V této zprávě by měl popsat celý průběh oddlužení, co ten dlužník dělal, jestli se choval poctivě, jestli se dál zadlužoval/nezadlužoval, jestli vyvíjel snahu, kterou lze po něm spravedlivě požadovat, aby své závazky splácel, ale už není podstatná konkrétní výše.

Předchozí úprava stanovovala, že musí zaplatit minimálně 30 % zjištěných dluhů v rámci insolvenčního řízení. Tato hranice tam již není, stále se ovšem zkoumá, zda se dlužník snaží či nikoliv. Existuje celá řada dlužníků, kterým se povolí oddlužení, následně oni podají v práci výpověď a jsou evidováni na úřadu práce. Nikterak se nesnaží si práci najít. Pak samozřejmě nelze konstatovat, že vyvíjel veškerou snahu a že neodmítal si zajistit příjem v podobě zaměstnání nebo dohodě o provedení práce atd. Následkem takového jednání je neosvobození od placení pohledávek po skončení toho řízení. Toto je však individuální a takové chování dlužníka se sleduje v průběhu insolvenčního řízení. K tomu je mj. ustanoven insolvenční správce, který by to měl takové chování dlužníka sledovat a měl by signalizovat soudu, že zde jsou nějaké skutečnosti, které by mohli vést ke zrušení schváleného oddlužení. Samozřejmě se tyto důvody vyhodnocují, zdali se jedná o důvody relevantní či nikoli, jestli se dlužník v tomto ohledu chová poctivě a spravedlivě anebo ne.

Každopádně podnikatelských subjektů, byť novela umožňuje oddlužení těchto osob, jich není mnoho. U nás se spíše stává, že z běžných zaměstnanců se stávají podnikatelé, protože například přišli o práci. Je celá řada lidí, kteří pracovali ve službách, pohostinství, v ubytovacích službách, o zaměstnání přišli, nechají si udělat živnostenské oprávnění, nebo jdou pracovat do zahraničí a ty příjmy se jim pak zvedají. Pro ně to znamená,

že se jim zvedá nezabavitelná částka a mají větší možnost snadněji během oddlužení žít, než kdyby byly například doma za 60 % platu.

Je pro dlužníky (OSVČ) výhodnější/jednodušší se nechat oddlužit?

Jednodušší ani výhodnější to není. Je to pro ně spíše možnost se nějakým způsobem dluhů zbavit. U nepodnikajících osob tam většinou dluhy vznikaly s ohledem na prostou finanční gramotnost. Lidé si většinou s ohledem na své příjmy žili nad poměry. Půjčovali si na zbytečné věci, dostávali se do dluhových spirál. Málokomu vznikaly závazky v důsledku životních tragických událostí. Ve většině případů šlo o nezodpovědnost a finanční negramotnost. Bavíme se tady o 2/3 dlužníků, se kterými se tady střetáváme.

U podnikajících fyzických osob jde o to, že stejná možnost se dala i jim. Zařadili se mezi ostatní dlužníky, kterým je umožněno se o oddlužení ucházet. Ale, že by byly zvýhodněni nebo měli snazší přístup, to nemají. Je to spíše komplikovanější pro insolvenčního správce, aby určitým způsobem sledoval poctivý úmysl, jestli skutečně dodržuje EET, nepracuje „na černo“, ať už se jedná o pokrývače či instalatéra.

Obecně platí, jak pro stanovení splátek, tak pro průběh toho řízení, že se vychází z daňového přiznání. Daňové přiznání zohledňuje příjmy a výdaje. Výdaje mohou být někdy takzvaně daňově uznatelné nebo neuznatelné. Je důležité, aby v případě, že si dlužník koupí zbytečně drahé auto, které vůbec nepotřebuje, insolvenční správce ve spolupráci s finančním úřadem řešil. Takové jednání dlužníka by bylo na úkor věřitelů. Dlužník kolikrát spoléhá na to, že určité položky si dá do nákladů a kontrola mu na to nepřijde. Statisticky lze říct kolikrát na koho v průměru vyjde daňová kontrola. Na jednu osobu samostatně výdělečně činnou je to přibližně jednou za pět let, takže ledasco projde. Ale tam jde skutečně o poctivý záměr. Příkladem může být dlužník, který si koupil psa pudla, vyšlechtěnou rasu za cca 20 000 Kč, ve svých nákladech jej uvedl jako hlídacího psa do své provozovny. Dokonce i krmivo si účtoval do nákladů. Finanční úřad nám nyní posílal zprávu, že to dlužníkovi nebylo uznané. I takovéto úsměvné věci tady řešíme. Jde o to, že dlužník se musí po dobu oddlužení chovat poctivě, aby se na konci oddlužení mohlo říct, že dlužník dělal maximum i za předpokladu, že uhradil pouze 10 % svých dluhů.

Má nějaký dopad epidemie na insolvenční soudy?

Řekl bych, že zatím minimální. Ono se to asi projeví v roce letošním či příštím. Zatím v průběhu epidemie jsme nějaké výrazné problémy, ať už ve vztahu k probíhajícím řízením nebo k nově zahajovaným, zatím nezjistili. Jde především o to, že byl přijat zákon na zmírnění dopadu covidu i na insolvenční řízení. Zatím to lidé skutečně neřeší. My se setkáváme s tím, že je nám hlášený v celé řadě řízení propad v příjmech. To není ale otázka, kterou bychom my řešili, protože se nejedná o dlužníkem zaviněný propad. Jde o otázku celospolečenskou, dlužník za to nemůže, my ho za to nemůžeme nijak postihovat, bereme to pouze na vědomí. Covid se zatím ani neprojevil ve zvýšení počtu nově zahájených řízení. Myslím si, že ten vliv bude nepochybný, ale zatím se neprojevuje. Podle mého názoru toto období začne možná až nouzový stav skončí a situace se změní. Nepochybně tato situace má dopad na celou řadu dlužníků. Bavíme se o nízkopříjmových dlužnících, protože bohaté osoby, které by se zadlužily s vysokými dluhy odpovídající jejich příjmům, moc není. Tady se jedná ve velké většině pouze o nízkopříjmové dlužníky. Právě proto, že i podnikatelů se nám do toho okruhu dlužníků moc nedostává, pořád převládají dlužníci se závazky z nepodnikatelské sféry.

Je nyní ve větší míře využívána možnost přerušování a prodloužení insolvenčního řízení v závislosti na novelu z roku 2019 či novelu Lex Covid?

Nemůžu mluvit za kolegy, ale zatím jsem neměl jediný případ, kde by byl návrh na přerušování nebo prodloužení. Ani jeden. Od svých kolegů jsem také neslyšel, že by nějaký takový případ měli a pokud ano, bavili bychom se pouze o jednotkách na celý Jihočeský kraj.

Příčiny tkví v tom, že naprostá většina dlužníků nemá odpovědnost. I když to nevyplývá ze zákona, insolvenční správci by měli o těchto možnostech dlužníky poučit, že tato možnost existuje. Nicméně pro insolvenční správce se stalo oddlužení takovou manufakturou, do značné míry tady chybí individuální přístup. Právní vědomí dlužníků se nezvyšuje ani ze strany správců. V zákoně jim tato povinnost není uložena, tedy že by je měli poučovat o svých procesních právech nebo něco podobného. Ovšem správce je první osoba, která se dozví o tom, že tam nějaký problém je.

Dlužníky nic nemotivuje k tomu, aby si dobrovolně přerušovali či prodlužovali insolvenční řízení. Dlužníka, který je schopen si svůj propad v příjmech objektivně

zdůvodnit, nic nemotivuje k tomu, aby řekl: tak teď si to přerušíme a budeme pokračovat, za půl roku, protože proč. Sice jsem teď přišel o práci, ale ne vlastním zaviněním, takže soud mi nemůže nic vytýkat, mé příjmy výrazně klesly, čímž klesá i uspokojení věřitelů, ale proč přerušovat. Dlužníku, který požádá o přerušení, zůstane celá výplata po dobu přerušového řízení. Dlužníci této možnosti nevyužívající, snaží se mít oddlužení co nejrychleji za sebou. Podle mého názoru je dobře, že tato možnost v zákoně je, ovšem není zde snaha ji využívat.

Kam si myslíte, že se insolvence budou dále vyvíjet?

To si netroufnu říct, protože oddlužení a vůbec nějaký ekonomický restart je politická otázka, takže tam vždycky hraje roli celá řada různých celospolečenských nálad, které se promítanou do projednávání zákonů. Každá novela byla hodně bombardována při schvalovacím procesu různými pozměňovacími návrhy atd. Není to právní předpis, jeho schvalovací proces prošel bez větších problémů. Vždycky je snaha tam něco zakomponovat, ať je to z levicového nebo pravicového spektra. Každý si tam chce nějakou tu svou vizi zakomponovat. Do toho my nijak nezasahujeme ani se nevyjadřujeme, to po nás ani nikdo nechce. Snaha ze strany soudu spočívá především v tom, že se snažíme ten proces zjednodušit a zunifikovat nějakým způsobem.

Spousta dlužníků snadno dříve podlehla různým agenturám, které je lákaly na to, že jim vyřeší oddlužení a ti lidé jim za to platili, čímž se opět zadlužovali. Za sepsání insolvenčních návrhů to byly i desítky tisíc korun. Snaha tedy byla o to, aby sepsovat insolvenční návrhy mohly akreditované osoby a byla předem stanovená odměna, aby na tom nikdo neparticipoval. Dlužníci si brali další půjčky, aby mohli zaplatit například 20 000 Kč za zpracování insolvenčního návrhu. Proto byla snaha o to, aby insolvenční návrh zpracovával někdo, kdo k tomu bude ze zákona oprávněn za předem stanovenou částku. Z naší strany se snažíme o procesní zjednodušení, ale do té obsahové stránky zákona se my ani pouštět nemůžeme, nám to ani nepřísluší. Kam se to bude odvíjet dál opravdu netuším, myslím si však, že budeme tlačeni ke zjednodušení pravidel ve vztahu k podnikajícím fyzickým osobám.

Přepis záznamu rozhovoru

Následující text je přepisem nahrávaného rozhovoru s uvedeným dotazovaným. Otázky jsou seřazeny tak, jak byly vyřčeny v rámci rozhovoru a psány tučným písmem, odpovědi na ně pak navazují přímo v uvozovkách.

Dotazovaní udělili ústní souhlas s nahráváním a zpracováním rozhovorů pro účely této bakalářské práce a přepis těchto rozhovorů jim byl poskytnut ke kontrole před provedením samotných analýz jejich odpovědí.

Rozhovor č. 2 – JUDr. Ing. Zdeněk Strnad, Ph.D., MPA

pověřený zástupce funkce místopředsedy Krajského soudu pro úsek obchodní, insolvenční a správní v Českých Budějovicích

Jaké nejzásadnější novinky podle vašeho názoru přinesla novela č. 31/2019 Sb.?

Už ten název novely, která má podtitul „oddlužovací“, naznačuje, že hlavním cílem bylo zjednodušit a zpřístupnit oddlužení další skupině dlužníků, kteří do té doby měli velké problémy se do oddlužení dostat. Dalším prvek novely bylo, že přinesla pro některé skupiny, zejména sociálně nejzranitelnější, úlevu v tom, že oddlužení nebude trvat 5 let, ale jen 3 roky, tzn. týká se to důchodců, invalidních osob a dlužníků, kteří zaplatí alespoň 60 % svých dluhů. To považuji za významnou změnu.

S odstupem roku a půl je vidět, že novela funguje. Mnoho dlužníků ale nevyužívá té možnosti oddlužení během tří let se splněním 60 % svých dluhů. Je to asi stále dosti vysoká laťka. Jen tu a tam se někdo objeví. Obvykle se jedná o dlužníka, která má hezké příjmy, nemá vysoké dluhy, tak nemusí být v oddlužení pět let, ale jen tři. V tomto vidím bonus.

Za určité negativum té oddlužovací novely považuji další posílení prodlužnický orientovaných insolvencí u nás. Když si v rámci Evropského či světového porovnání představíme osu, kde na jednom konci budou insolvence, které více přejí dlužníkům, a na druhém konci ty, které jsou spíše pro věřitele, tak mám pocit, že ta „oddlužovací“ novela dalším významným způsobem vychýlila vnímání českých insolvencí směrem

k dlužníkům. A protože oddlužení je to rovnice s nulovým součtem, děje se tak logicky na úkor věřitelů. Letos připravovaná transpoziční novela, která by měla platit od července 2021, pak celé oddlužení v zásadě úplně polarizuje směrem k těm dlužníkům. Tam padají už veškeré hranice. Pak už by mělo platit jen jedno oddlužení pro všechny za 3 roky, nehledě na míru uspokojení. Aspoň tak dnes tak vypadají ty úvahy. Mám pocit, jestli už někdy nezapomínáme na to, co je cílem a primárním účelem insolvence. Že je to poměrné uspokojení a vypořádání dlužnických závazků a co největší uspokojení jeho věřitelů. Mám trochu pocit, že se z oddlužení stává takový nástroj sociální ochrany na úkor věřitelů.

Dnešní insolvence, tedy insolvence „model 2021“, jsou úplně jiné, než které se přijímaly v roce 2008, když nabyly v účinnosti insolvenční zákon. Dnes je to úplně jiný institut, úplně jinak to funguje, platí jiné principy, jiná pravidla.

Takže pokud já něco vnímám jako silný motiv na té „oddlužovací novele“, tak je to posun směrem k dlužníkům. Zároveň ale také poměrně silné zefektivnění insolvenčního procesu, tzn. změna v doručování, zjednodušení toho procesu v některých fázích, přenos některých činností směrem na správce. Myslím, že ta novela měla i tyto velmi užitečné prvky ke snížení administrativní náročnosti celého insolvenčního procesu, který je jinak nesmírně náročný. Je pro Vaši představu: oddlužení na soudu, to je v podstatě pásová výroba. Vždycky říkám: představte si fabriku, kde na ten pás vjede součástka, jsou tam desítky dělníků, to jsme my tady na tom soudě, my úředníci a soudci, každý k tomu něco přidá, utáhne, doplní a na konci z toho pásu sjede hotový produkt, v našem případě oddlužený člověk. A každý má v tom procesu svoji roli, těch úkonů je tam strašně moc. Není to jako klasický soudní proces, kde na začátku přijde žaloba, pak se k tomu vyjádří druhá strana, proběhne soudní stání, následuje rozsudek a tím to obvykle končí. V insolvencích je to jiné: tady přijde návrh na oddlužení, všechno se zveřejňuje, má tady velkou úlohu insolvenční rejstřík, následují desítky až stovky úkonů v mezičase, které ten soud a insolvenční správce musí vykonat. A je to běh na pět i více let. Není to příběh na dva, tři měsíce. Takhle je třeba ty insolvence vnímat. Každé zjednodušení je proto vítané. A to se té oddlužovací novele také povedlo.

Kde vidíte prostor pro zlepšení?

Byl bych pro, a o to se neustále snažím, kdyby se ten insolvenční proces podařilo ještě více zjednodušit. Aby ta ingerence soudu do toho procesu nebyla tak výrazná, jako je dnes. Aby soud nemusel kontrolovat, prověřovat tolik úkonů v tom insolvenčním řízení, aby hodně těch pravomocí přešlo na insolvenční správce. Insolvenční správce to je pravá ruka soudů, to je ta výkonná jednotka. A aby soud byl skutečně jen určitým dohlížitelem, protože jinak je ta jeho ingerence i strašně drahá. Kdyby to někdo spočítal, zahrnul plat soudce, plat soudních úředníků, vytápění soudu apod., zjistil by, jak je to strašně administrativně a finančně náročná disciplína, která dneska zabírá podstatnou část krajskosoudní justice.

Dále by to chtělo, aby došlo k posílení pravomoci insolvenčních správců včetně možnosti vstupovat přímo do insolvenčního rejstříku, vkládat tam údaje, aby jim soud přestal dělat „pošťáka“. V tom bych taktéž viděl poměrně výraznou úsporu.

Já osobně bych se přimlouval i za to, aby ty insolvence byly skutečně vyvážené, aby skončilo období přijímání populistických novel.

Veďte si, že do přijetí té oddlužovací novely byla průměrná výnosnost v oddlužení za uplynulých deset let přes 60 %. To je neskutečně vysoké číslo. No ale nepochybně to bylo tím, že do oddlužení vstupovali dlužníci, kteří měli větší odpovědnost, kteří měli vyšší příjmy. Dnes otvíráme oddlužení i dlužníkům s mnohem menšími příjmy a motivací. Logicky to procento bude klesat. To procento už dnes klesá. Jenom se obávám toho, aby ten institut do budoucna neztratil svůj základní smysl, tj. na jedné straně dát druhou šanci dlužníkům, na straně druhé uspokojit věřitele, alespoň do nějakého procenta.

Jak moc se změnil počet návrhů na oddlužení před novelou a po novele z roku 2019?

To je velmi těžké odhadovat, protože nám bohužel do toho porovnání vstoupil Covid-19. Lex Covid I. a II. navíc velmi zmírnily podmínky pro ukončování oddlužení. Dlužníci jsou navíc v této době chráněni před úpadkem různými dotacemi a příspěvky, takže kupodivu oproti roku 2019 jsme v roce 2020 měli zhruba o 10 až 15 % méně insolvenčních případů. Myslím si ale, že to je důsledek covidové situace a navazující vládní politiky než „oddlužovací“ novelou. Od té se očekával spíš nárůst. A skutečně v prvních 2-3 měsících po té novele ten nárůst i byl. Takže vyhodnocovat nyní, jestli ta „oddlužovací“ novela dlužníky přilákala nebo ne, to je ještě předčasné.

V každém případě je nepřilákala do toho oddlužení v takovém rozsahu, s kterým jsme počítali před touto novelou. Informace, které tehdy byly od exekutorské komory, od různých dlužnických, sociálních, charitativních organizací, že tady jsou statisíce až milion dlužníků, kteří budou žádat o oddlužení, se nepotvrdila. Nic takového se nestalo. Takže nejsou to žádné násobky, odhaduji ten nárůst kolem 20 až 30 %. A myslím si, že teď by se měl někdo ptát, proč se to nenastalo. To je otázka především sociologická, to je otázka na výzkumníky.

Je pro dlužníky (OSVČ) výhodnější/jednodušší se nechat oddlužit?

Myslím si, že je to určitě výhodnější, než to bylo do přijetí té „oddlužovací“ novely, protože do té doby platila skutečně striktní povinnost uspokojení těch věřitelů alespoň v rozsahu 30 % po pěti letech. Taková podmínka dneska v oddlužení nezaznívá. Dnes bude v zásadě oddlužen každý, kdo vydrží těch pět let v oddlužení, vyjma těch 3letých oddlužení, a nebude zpochybněno, že činil všechno, co mohl, aby své věřitele uspokojil co nejvíce.

I po „oddlužovací novele“ ale v insolvenčním zákoně zůstala do jisté míry ta 30% hranice, ale jenom jako určitá pomůcka. V zákoně se dnes říká, že kdo uspokojí své věřitele nad 30 %, tak vlastně se u něho předpokládá, že dělal, co mohl, a dál se to nezkoumá. Jinak řečeno, kdo bude mít své věřitele v oddlužení uspokojené nad 30 %, tak má téměř jisté, že ho soud osvobodí. Kdo bude mít pod 30 %, tam se může stát, že se bude zjišťovat, jestli si náhodou nemohl někde vydělat víc, jestli náhodou nemohl mít líp placené zaměstnání atd.

Došlo k zásadním změnám v oddlužení podnikajících fyzických osob?

V rámci „oddlužovací“ novely došlo k tomu, že bylo konečně poprvé za celou dobu účinnosti insolvenčního zákona určeno, jakým způsobem strhávat dlužníkům z příjmů, pokud to jsou fyzické osoby – podnikatelé. Zákon byl původně postaven na tom, že oddlužení není pro podnikatele, ale pouze pro zaměstnance. Proto pracuje s pojmy, jako je nezabavitelná částka, nezabavitelné minimum atd. To ale bohužel nejde napasovat úplně bez problému na ty OSVČ. Soudní praxe si musela vypomoci analogií, hledaly se cesty, jak dlužníkům-podnikatelům strhávat, aniž by byl kdokoliv poškozen. Ta „oddlužovací“ novela historicky poprvé udělala to, že jasně řekla, jak se to bude

počítat. Jak se stanoví ta zálohová částka, jak se potom případně doplácí do té zákonné srážky, jak to jde změnit, co všechno musí dlužník prokazovat – reálné příjmy, reálné výdaje. To je velké zpřesnění a velké plus té novely.

A ještě větší plus, nebudeme-li se tedy bavit o té oddlužovací novele, přinesl Lex Covid I. Ten vlastně vyškrtl podmínku aktivní legitimace, kdy do té doby nebyla k podání návrhu na povolení oddlužení aktivně legitimována osoba, která má dluhy z podnikání. Vlastně ten zákon přestal od dubna 2020 rozlišovat na fyzické osoby podnikající a nepodnikající. Tím v zásadě potvrdil i dosavadní justiční praxi.

Má nějaký dopad epidemie na insolvenční soudy?

To zatím výrazněji nenastalo. To je také zajímavá zkušenost. Ale je to právě především z důvodů Covid I. a II. a vládní politiky, která velmi významně tu ekonomiku dotuje. Takže nám tu ještě kromě několika jednotek nekrachují žádné větší podniky, lidem stále chodí nějaké výplaty. Nicméně je potřeba sledovat analýzy odborníků, kteří se tím zabývají, protože ti všichni varují, že během letošního roku v důsledku té pandemie se krachovat bude. Je to nevyhnutelné. Procházíme obrovskou krizí, která momentálně byla zmírněna a změkčena těmi dotacemi, které ale jednou skončí. A pak se ukáže, co je životaschopné, a co ne.

Je nyní ve větší míře využívána možnost přerušování a prodloužení insolvenčního řízení v závislosti na novelu z roku 2019 či novelu Lex Covid?

Já osobně jsem se s přerušováním nesešel. Jsou to skutečně individuální a výjimečné případy. Lex Covid navíc naznačil, že ani není potřeba z důvodu té pandemie rušit oddlužení. Takže tím pádem dlužníci ani nežadají o přerušování.

A pokud jde o to prodloužení, tak na to je ještě velmi krátká doba. O prodloužení se žádá až na konci samotného oddlužení, což bude nejdříve za tři roky od účinnosti „oddlužovací“ novely.

Zatím tedy tyto instituty nejsou příliš využívány. Ale jsou to instituty, které považují za smysluplné v tom zákoně. Jejich doba přijde. Určitě jsou užitečné. Zatím akorát nejsou využívány, protože to dosud nebylo potřeba.